

Herman Melville

BILLY BUDD
„GABIERUL”

(O povestire văzută din interior)

Închin această povestire englezului Jack Chase, șef al gabiei mari pe fregata americană „United States” în anul 1843 , oriunde s-ar afla acum nobila lui inimă, fie pe pământ, fie în paradis.

PREFATĂ.

Anul 1797, când se petrece acțiunea acestei povestiri, aparține unei perioade, care, precum își dă seama astăzi orice om cu judecată, implica o criză a creștinătății, criză ce se vestea mai gravă decât oricare alta înregistrată până atunci în istorie. Premisa fundamentală propusă de spiritul aceluia veac presupunea îndreptarea relelor ereditare ale vechii lumi. În Franța, acest lucru s-a realizat într-o oarecare măsură prin vărsare de sânge. Ce a urmat, însă? Revoluția a săvârșit ea însăși, curând, rele mai apăsătoare decât cele ale regilor. Sub Napoleon, ea a așezat pe tronuri sumedenie de regi de strânsură și a inaugurat lunga agonie a acelor nesfârșite războaie, al căror spasm final a fost Waterloo-ul. În anii acela, nici măcar mintea, cea mai înțeleaptă n-ar fi putut prevedea că urmarea tuturor acestor evenimente avea să fie ceea. Ce în ochii anumitor gânditori a devenit evident, și anume un progres politic pentru europeni, aproape pe toată linia.

Așa cum am mai spus în altă parte, ceva din acest spirit revoluționar i-a însuflețit pe oamenii din flota de război să se ridice la Spithead¹, împotriva unor abuzuri reale și îndătinate, iar mai apoi, în Nord, să formuleze revendicări neobișnuit de agresive, ce n-au putut fi înăbușite decât atunci când căpeteniile răscoalei au fost spânzurate în văzul întregii flote, spre a sluji drept avertisment. Totuși, într-un fel oarecum asemănător Revoluției celei mari, răscoala aceasta, deși li se păruse, firește, monstruoasă englezilor din acea vreme, a fost, fără

îndoială, primul imbold secret dat celor mai importante reforme din marina britanică.

Pe vremea când nu apăruseră încă vapoarele, cel ce trecea prin docurile oricărui port maritim mai important avea prilejul să vadă, mai adeseori decât în zilele noastre, câte un grup de marinari bronzăți, coborâți de pe vreun vas de război sau de comerț, pentru a se plimba pe țărm în straie de sărbătoare. Câteodată flancați sau chiar înconjurau ca o gardă personală vreun exemplar superior al propriei lor tagme, care se mișca printre ei, întocmai ca Aldebaran printre aștrii mai mărunți ai constelației sale. Insul acela important era „Marinarul chipeș” , figură dominantă atât pe vasele de război, cât și pe vasele comerciale din acea epocă mai puțin prozaică. Fără pic de vanitate, ci mai degrabă cu dezinvoltura și grația unui vlăstar regesc, părea să accepte omagiul spontan al camarazilor săi. Îmi vine în minte un caz oarecum ieșit din comun. La Liverpool, în urmă cu o jumătate de veac, am văzut în umbra marelui și murdarului zid al Docurilor Prințului (zid dărâmat între timp) un Matelot atât de negru, încât trebuie să fi fost vreun african pur-sânge, din seminția lui Ham*. Era neobișnuit de înalt și bine legat. Peste pieptul lui de abanos fluturau cele două capete ale unei năframe de mătase colorată, prinsă neglijent în jurul gâtului; de urechi îi atârnavă niște cercei mari de aur, iar capul frumos i-era încadrat de-o tichie scoțiană cu bentiță.

Era într-o zi fierbinte de iulie, la amiază, iar fața lui, lucioasă de transpirație, iradia o veselie barbară, împărțind vorbe de duh în dreapta și-n stânga, cu dinții albi scăpărându-i ca niște fulgere, pășea vesel în mijlocul camarazilor săi. Aceștia alcătuiau un nemaipomenit amestec

de neamuri și de culori, cum i-ar fi plăcut lui Anacharsis Cloots să convoace în fața primei Adunări franceze, în calitate de reprezentanți ai neamului omenesc. La fiecare omagiu spontan adus de trecători acestei pagode negre ambulante, omagiu exprimat printr-o oprire în loc, cu ochii holbați, și, ceva mai rar, printr-o exclamație, pestrițului suită se arăta mândră de el, întocmai cum preoții asirieni se vor fi arătat mândri de marele lor Taur sculptat, când credincioșii se prosternau în fața lui. Dar să revenim la povestirea noastră.

Dacă uneori Marinarul chipeș din acea epocă avea, coborând pe uscat, aerul unui Murat naval, ei nu semăna totuși câtuși de puțin cu „Billy-filfizonul”, un personaj caraghios care-a dispărut între timp, deși poate fi întâlnit și astăzi din când în când, într-o variantă mai caraghioasă decât modelul original, la cârma șalupelor ce străbat apele învolburate ale Canalului Erie sau, și mai probabil, în fumul tavernelor presărate pe țărm. Foarte destoinic în primejdioasa-i meserie, era totodată mai mult sau mai puțin tare la box sau la lupte. Forța și frumusețea erau calitățile lui supreme. Despre vitejia lui se vorbea peste tot. Pe uscat, era campionul, iar în largul mării purtătorul de cuvânt al celorlalți; pe scurt, era totdeauna în frunte. Îl vedeai cum strângea velele pe vreme de furtună, stând călare pe-un capăt de vergă, c-un picior înfipt în țăpapia acesteia și trăgând cu amândouă mâinile de parâme ca de niște hățuri, într-o atitudine foarte asemănătoare cu aceea a tânărului Alexandru pe cale de a-l domoli pe focosul Ducipal. O figură superbă, proiectată parcă de coarnele Taurului din Zodiac pe fundalul cerului furtunos, de unde-și îmboldea cu chiote vesele camarazii vâjnoși înșirați pe catarg.

Alcătuirea morală a omului era rareori în dezacord cu înfățișarea lui. Într-adevăr, frumusețea și forța, totdeauna atrăgătoare la un bărbat, n-ar fi putut să stârnească, decât însoțite fiind de un caracter corespunzător, omagiile sincere pe care Marinarul chipeș le primea uneori din partea colegilor săi mai puțin înzestrați.

Un asemenea astru strălucitor și pe dinafară și pe dinăuntru (deși cu unele trăsături aparte, ce vor ieși la iveală pe parcursul povestirii) era Billy Budd, sau Baby Budd cum avea să i se spună, ceva mai familiar, în împrejurări ce vor fi relatate ulterior, un flăcău în vârstă de douăzeci și unu de ani, cu ochi albaștri, ajuns gabier în marina britanică pe la sfârșitul ultimului deceniu al secolului al optsprezecelea. Nu cu multă vreme înainte de perioada când se desfășoară povestirea noastră, intrase în slujba regelui, fiind înrolat cu de-a sila undeva pe Canalul Mânecii tocmai când se întorcea spre Anglia pe-un vas de mărfuri; de pe acest vas fusese dus de-a dreptul pe „FIMS Indomitable”, un vas cu șaptezeci și patru de tunuri, care, așa cum se întâmpla nu rareori în acele zile grele, fusese nevoit să pornească în larg cu echipajul incomplet. Locotenentul Rateliffe, ofițerul care conducea recrutarea, îl remarcă pe Billy din primul moment, chiar când punea piciorul pe pasarelă, înainte ca matrozii de pe mărfar să fie strânși în careu, pentru inspecție. Și-l alese numai pe el. Căci, fie că ceilalți oameni îi apărură într-o lumină proastă după ce-l văzuse pe Billy, fie că nu-l răbda inima să descompleteze prea mult echipajul și așa cam redus al vasului, fapt este că ofițerul se mulțumi cu prima lui alegere, făcută spontan. Spre uimirea camarazilor săi, dar

spre marea satisfacție a locotenentului, Billy nu schiță nici o împotrivire. Lasă că orice împotrivire ar fi fost la fel de inutilă ca protestul unui sticlete vârat într-o colivie.

Această supunere tacită, dacă nu chiar voioasă, îi făcu pe ceilalți marinari să-i arunce lui Billy priviri mirate și pline de reproș. Căpitanul vasului de mărfuri era un om cumsecade, genul de om care poate fi întâlnit în orice profesie, chiar și în cele mai modeste, și pe care toată lumea e de acord să-l califice drept „respectabil”. Oricât ar părea de ciudat la prima vedere, acest plugar al apelor zbuciumate, acest om care se lupta de-o viață cu stihiiile de neînduplecat, iubea cel mai mult, în adâncul sufletului său cinstit, liniștea și pacea. Era un bărbat în vârstă de vreo cincizeci de ani, ușor predispus spre corpolență, cu o față simpatcă, fără favoriți, și de o culoare plăcută, o față cam plinuță, cu o expresie inteligentă și umană. În zilele frumoase, când vântul sufla moderat și totul mergea bine, vocea lui căpăta un anumit accent muzical, ce părea să țâșnească din adâncul ființei sale. Extrem de prudent și conștiincios din fire, se întâmpla uneori ca aceste virtuți să-i provoace un exces de neliniște. Căpitanul Graveling nu avea somn câtă vreme vasul său naviga în apropierea vreunui țărm. El punea suflet în exercitarea grelelor răspunderi, pe care alți comandanți de vase le purtau cu destulă ușurință.

În timp ce Billy Budd își strângea catrafusele, aprigul și mătăhălosul locotenent Ratcliffe se invită singur în cabina căpitanului Graveling, fără să-i

pese că acesta uitase să rostească formulele de politețe obișnuite, într-o asemenea ocazie neplăcută pentru el,

uitare pricinuită de gândurile în care era cufundat; ajuns în cabină, locotenentul se servi, cu de la sine putere, dintr-o sticlă pe care ochiul său expert o observă numaidecât în dulăpiorul cu băuturi. Locotenentul era unul dintre acei lupi de mare care, în ciuda tuturor greutăților și primejdiilor legate de viața navală din epoca aceea de mari și prelungite războaie, nu-și pierdeau niciodată apetitul natural pentru plăceri. Datoria și-o făcea întotdeauna conștiincios; dar datoria e uneori o obligație aridă, iar el uiiiul se străduia, ori de câte ori avea prilejul, să-i irige ariditatea cu un amestec fertil de băuturi tari. Căpitanului nu-i rămânea altceva de făcut decât să joace rolul omului obligat să fie gazdă, cu toată grația și vioiciunea de care era în stare. El așeză în tăcere înaintea dezlănțuitului său musafir accesoriile necesare: un păhărel și o carafă cu apă. Cerându-și, însă, scuze că nu bea, deocamdată, și el, căpitanul se uită cu mâhnire la dezinvoltul locotenent. Acesta își subție puțin grogul cu apă și-l înghiți din trei sorbituri; împingând apoi păhărelul gol, nu prea departe, ce-i drept, ca să-l aibe la-ndemână, se așeză comod pe scaun și, plescăind satisfăcut din buze se uită țintă la gazda lui.

Când acest ritual luă sfârșit, căpitanul rupse tăcerea, cu un glas în care se deslușea o undă de reproș amar:

-Locotenente, mi-l vei lua pe cel mai bun dintre matrozi, o comoară de om.

-Știu, replică interlocutorul său, trăgându-și mai aproape păhărelul, ca să-l umple din nou. Știu, și-mi pare rău.

-Scuză-mă, locotenente, dar n-ai înțeles. Uite despre ce este vorba. Înainte de a-l fi luat la bord pe tânărul acesta, puntea „Drepturilor Omului” era un cuib de gălcevi, un adevărat infern, crede-mă. Eram atât de îngrijorat, încât nici pipa nu mă putea liniști. Dar iată că a venit Billy și i-a potolit pe toți, ca un preot catolic care-aduce pacea într-un viespar irlandez. Nu ținându-le vreo predică, nu spunând sau făcând ceva deosebit, ci prin simpla lui prezență, care avea darul de a-i îndulci până și pe cei mai acri dintre ei. Veneau la el ca muștele la miere, toți, afară de șeful bandei, vlăjganul ăla păros. Cu favoriți roșii ca focul. Invidios, poate, pe noul-venit și convins că un asemenea „băiețuș drăgălaș”, cum îl numea, ironic, în fața oamenilor, n-avea curaj nici cât un cocoș, îi tot căuta harță, doar doar o să-l provoace. Billy răbda și vorbea frumos cu el, seamănă cu mine, locotenente, căci nici eu nu pot să sufăr certurile, dar toată osteneala i-a fost în zadar. Într-o bună zi, pe la cartul al doilea, în văzul tuturor, Roșcovanul, care fusese pe vremuri măcelar, i-a vârât un pumn în coaste lui Billy, chipurile ca să-i arate de unde anume se taie un biftec. Brațul lui Billy a țâșnit, iute ca fulgerul. Deși cred că n-a vrut să-l atingă prea tare pe vlăjgan, i-a tras o bătaie strașnică. Și n-a ținut mai mult de-o jumătate de minut. În tot cazul, găliganul acela era uluit de repeziciunea atacului. Iar astăzi, locotenente, Roșcovanul îl iubește pe Billy, da, îl iubește, crede-mă, dacă nu cumva e un fățarnic fără pereche. De altfel, toți îl iubesc. Unii au ajuns să-i spele rufele și să-i cârpească pantalonii, iar dul gherul vasului își folosește timpul liber ca să-i meșterească o lădiță pentru lucruri. Oamenii ar face orice pentru Billy Budd. Și trăiesc, cu toții, ca-ntr-o familie fericită. Știu prea bine, locotenente, ce o să se întâmple pe bordul „Drepturilor” după plecarea flăcăului ăstuia. O să treacă multă vreme până să-mi pot fuma liniștit pipa, după masă, aplecat peste cabestan. Da, locotenente, mi-l răpești

pe cel mai bun dintre matrozi, pe omul care face pace între ei!

Și spunând acestea, inimosul căpitan își stăpâni cu greu un suspin.

-Bine, zise locotenentul, care, înveselit de băutură, ascultase cu un interes amuzat destăinuirile căpitanului. Binecuvântați fie pacificatorii, mai ales cei ce știu să se bată pentru pace! Bunăoară, cele șaptezeci și patru de tunuri ale mele, care mă așteaptă colo, unora dintre ele li se văd năsucurile în saborduri adăugă locotenentul arătând pe fereastra cabinei spre „Indomitable”. Dar curaj, omule! Nu fi chiar așa de abătut! Îți făgăduiesc anticipat aprobarea regelui. Fii sigur că maiestatea-sa va primi cu bucurie vestea că, într-o vreme când mateloții nu se prea îndeasă la pezmeții marinărești cu graba ce s-ar cuveni, și când unii căpitani de mărfare cedează cu mare greutate vreun marinar-doi flotei de război, maiestatea-sa, zic, va primi cu bucurie vestea că un căpitan, măcar unul, i-a cedat de bunăvoie pe cel mai bun om din tot echipajul, un om atât de leal, încât se lasă înrolat fără să crâcnească. Dar unde-i mândrețea ceea de băiat? A, uite-l! exclamă el privind prin ușa deschisă a cabinei. Iată-l că vine, târându-și lada după el, parc-ar fi Apollo cu valijoara lui, zău așa! Ascultă băiete, adăugă locotenentul, ieșind pe ușă. Nu poți veni cu un lădoi ca ăsta pe bordul unui vas de război, pe un asemenea vas mai toate lăzile ascund muniții. Vâră-ți boarfele într-un sac, băiete! Șeaua și cizmele pentru cavalerist, sacul și hamacul pentru marinarul din flota de război!

Flăcăul își mută boarfele din ladă într-un sac și coborî în șalupă, urmat de locotenent. Șalupa se depărtă de „Drepturile Omului”, cum era botezat vasul comercial, deși căpitanul și echipajul lui îi spuneau, mai pe scurt, marinărește, „Drepturile”. Proprietarul vasului, un om încăpățânat, originar din Dundee, era un admirator fervent al lui Thomas Paine, al cărui răspuns la diatriba lui Burke împotriva Revoluției Franceze fusese publicat nu demult, răspândindu-se pretutindeni. Botezându-și vasul „Drepturile Omului”, după titlul lucrării lui Paine, cetățeanul din Dundee procedase aproape la fel ca armatorul Stephen Girard din Philadelphia, care-și botezase vasele „Diderot”, „Voltaire” etc., pentru a-și exprima astfel atașamentul față de țara lui natală și simpatia față de filosofii ei liberali.

Deodată, în timp ce șalupa luneca pe sub pupa mărfarului, iar locotenentul și vâslașii se uitau, unii cu obidă, alții cu un rânjet, la numele înscris acolo, noul recrut sări de pe bancheta de la prova unde i se poruncise să șadă, și, fluturându-și pălăria spre marinarii ce-l priveau cu jale, aplecați în tăcere peste balustrada de la pupa vasului, le trimise un călduros salut. După care, adresă un salut vasului însuși: „Adio și ție, bătrână corabie a Drepturilor Omului!”

-Șezi jos, omule! răcni locotenentul, cu toată asprimea rangului său, deși își stăpânea cu greu un zâmbet.

Gestul lui Billy era desigur o abatere gravă de la codul manierelor navale. Numai că el nu învățase niciodată aceste maniere; drept care, locotenentul nu l-ar fi repezit cu atâta

asprime, dacă nu l-ar fi iritat salutul final adresat vasului. Găci vedea în acest, salut o ironie deghizată a noului recrutar, o aluzie perfidă la înrolările silnice în general, și la înrolarea lui în special. Și totuși, ironia lui Billy era mai degrabă involuntară, căci flăcăul, deși din plin înzestrat cu viașia caracteristică omului sănătos, tânăr și neîmpovărat de griji, era cu totul lipsit de spirit satiric. Îi lipsea și dorința de a fi ironic, și nefasta ușurință de a-și exercita ironia. Vorbele în doi peri și insinuările erau străine de firea lui.

Cât despre înrolarea lui silnică, marinarul părea să o accepte așa cum accepta de pildă orice schimbare a vremii. Fără să-și dea seama, era un fatalist, însă nu ca un filosof, ci ca animalele. Și se prea poate chiar să-i fi plăcut această întorsătură din viața lui, care-i deschidea un drum spre priveliști inedite și spre aventuri războinice.

Pe bordul vasului „Indomitable”, Billy. Budd fu considerat numaidecât ca un marinar destoinic, fiind repartizat în cartul de la tribord al gabiei de mizeria, în curând se simți ca la el acasă pe vasul de război, eucerindu-și simpatia tuturor prin farmecul lui lipsit de afectare și prin firea lui deschisă și veselă. Nu se afla om mai voios ca el în cantina unde lua masa, mai ales că printre marinarii înrolați cu anasâna erau destui indivizi morocănoși, care, când nu aveau mult de lucru, bunăoară în timpul ultimului cart, sub înrăurirea zorilor ce se apropiau, cădeau de-obicei într-o reverie tristă, ba chiar de-a dreptul posacă. Oamenii aceștia nu erau, însă, la fel de tineri ca gabierul nostru, iar mulți dintre ei avuseseră desigur parte de-un cămin oarecare, sau își lăsaseră pe uscat neveste și copii, probabil în condiții vitrege; toți aveau, de bună seamă, rude și

prieteni, pe când, așa cum se va vedea îndată, Billy era, practic, singurul membru al familiei sale.

Cu toate că noul gabier se bucura de o bună primire din partea echipajului vasului de război, el nu mai era nici pe departe astrul ce strălucise cândva printre constelațiile mai mărunte din marina comercială, singura societate pe care o cunoscuse până atunci.

Era tânăr și în ciuda unui fizic pe deplin dezvoltat, arăta chiar mai tânăr decât era în realitate, din pricina expresiei adolescente a feței lui, încă fragedă și de o puritate cromatică aproape feminină, deși marea îi ștersese paloarea de crin și o tăbăcise, nelăsând roșeața să pătrundă prin ea.

Pe un asemenea novice, care ignora complicațiile vieții în societate, trecerea bruscă de la lumea lui simplă de mai înainte la lumea mai vastă și mai vicleană a unui mare vas de război, ar fi putut să-l doboare sufletește dacă ar fi fost cât de cât vanitos sau închipuit din fire. În amestecătura de oameni de pe „Indomitable” se găseau și unii marinari care, oricât de inferiori în grad ar fi fost, aveau ceva ieșit din comun, căci disciplina militară continuă și parti ciparea frecventă la bătălii pot da până și marinarului de rând o anumită noblețe caracteristică. În calitatea lui de „marinar chipeș”, poziția lui Billy Budd pe bordul vasului de război se aseamăna întrucâtva cu aceea a unei frumuseți rustice adusă de la țară în mijlocul doamnelor cilibii de la curte. El, unul, nu prea băgase de seamă această schimbare de mediu. Și nici zâmbetul echivoc pe care ceva din înfățișarea lui îl stârnea pe fețele câtorva marinari mai hârșiți. Și mai puțin

își dădea seama de impresia deosebit de favorabilă pe care persoana și comportarea lui o făceau asupra ofițerilor mai inteligenți de pe dunetă. Ceea ce nu era de loc de mirare, căci,. Fizicește, era croit după modelul desăvârșit al acelor englezi, al căror sânge saxon nu pare cătuși de puțin amestecat cu cel normand sau cu vreun alt sânge, iar fața lui avea acea expresie adânc umană, de bunătate calmă, pe care sculptorul grec a hărăzit-o, în unele statui, puternicului Hercule. Dar și această expresie era subtil modificată de o altă trăsătură a tânărului. Urechea, mică și armonioasă, îndoitura piciorului, arcuirea gurii și a nărilor, chiar și asprimea mâinilor sale de culoarea portocaliu-închis a ciocului de tucan (*pasăre cu ciocul lung și penajul viu colorat; trăiește în regiunea tropicală a Americii și face parte din familia Ramhastiaceelor*), mâinile astea evocau deopotrivă fungia și găleata cu catran), dar mai ales o anumită grație vizibilă în expresia feței lui mobile și în atitudinile și gesturile cele mai mărunte, grație ce-ți sugera o mamă protejată de zeițele tutelare ale iubirii, toate aceste trăsături vedeau, în chip ciudat, o ascendență în directă contradicție cu situația lui prezentă. Taina acestei obârșii deveni ceva mai puțin misterioasă în clipa când Billy trebui să se supună, lângă cabestan, formalităților prozaice prevăzute de regulament. Când ofițerul, un omuleț ager și sprinten, îi puse, printre altele, întrebarea „unde s-a născut”? el îi răspunse:

— Nu știu, domnule ofițer.

— Nu știi unde te-ai născut?! Cine ți-a fost tată?

— Dumnezeu știe, domnule!

Uluit de naivitatea sinceră a acestor răspunsuri, ofițerul îi puse următoarea întrebare:

— Nu știi nimic despre originea dumitale?

— Nu, domnule. Dar mi s-a spus că am fost găsit într-o dimineață, într-un coșuleț căptușit cu mătase, atârnat la ușa unui om cumsecade din Bristol.

— Ai fost găsit, spui? exclamă ofițerul, dându-și capul pe spate și măsurându-l de sus până jos pe noul recrut. Ei bine, se pare că a fost o găselniță destul de bună. Sper că au să mai fie găsiți și alți oameni ca tine „băiete! Flota are mare nevoie de ei.

Da, Billy Budd era un copil găsit, un bastard, însă nu unul de rând; originea nobilă i se citea pe față la fel de limpede ca aceea a unui cal de rasă.

Încolo, fără să aibe o minte de porumbel, dar nefiind nici înzestrat, decât în foarte mică măsură, cu istețimea sau înțelepciunea șarpelui, posedă acel soi și acel grad de inteligență care merge deobicei mână-n mână cu integritatea firească a omului sănătos, căruia nu i-a fost încă oferit mărul dubios al cunoașterii. Era analfabet, nu știa să citească, dar știa, în schimb, să cânte și, întocmai ca privighetoarea, care-i și ea analfabetă, își compunea uneori singur cântecele.

Amorul propriu părea să-i lipsească aproape cu desăvârșire, sau, ca să fim mai preciși, avea cam atâta cât i-am putea atribui unui câine St. Bernard.

Obișnuit să trăiască în mijlocul stihilor și necunoscând din uscat altceva decât plaja sau, mai degrabă, acea parte a globului pământesc rezervată femeilor ușoare și cârciumarilor din tavernele numite în jargon marinăresc „paradisul scripcarilor”, firea lui simplă nu fusese pervertită de acele abateri morale care nu sunt totdeauna incompatibile cu produsul manufacturier numit „respectabilitate”. Dar oare marinarii care frecventează „paradisul scripcarilor” sunt lipsiți de vicii? Nu. Totuși, așa zisele lor vicii își au, mai arareori decât la oamenii uscatului, sorginta într-o inimă coruptă; ele par a izvorî nu atât dintr-o aplecare spre viciu, cât dintr-un exces de vitalitate îndelung stăvilită, și nu sunt, deci, altceva decât manifestări sincere, în perfect acord cu legea naturii.

Prin însăși firea lui, și sub influența condițiilor sale de viață, Billy era, în multe privințe, un soi de barbar autentic, precum va fi fost, poate, Adam înainte ca rafinatul șarpe să se fi insinuat în tovărășia lui.

Este locul să subliniem un fapt care poate fi lesne remarcat și care vine aparent în sprijinul doctrinei privitoare la căderea omului, doctrină ignorată în zilele noastre, și anume că unele virtuți pure și nefalsificate, ce pot fi observate la un om dincolo de pojghița uniformă a civilizației, se dovedesc, la o cercetare mai atentă, a nu fi roadele obiceiului sau ale convenției, ci mai degrabă străine de acestea, ca și cum ar fi fost transmise în chip miraculos

dintr-o epocă anterioară cetății lui Cain și apariției omului citadin. Un caracter înzestrat cu asemenea însușiri are, pentru cel ce și-a păstrat nealterat gustul, prospețimea bobului de strugure, pe când insul ultracivilizat, fie el un exemplar reușit al acestei spețe, îi pare a avea un gust dubios, de poșircă.

Faimoasa invocație adresată, în urmă cu aproape două mii de ani, de către un poet inimos țăranului blajin rătăcit în Roma cezarilor, se potrivește și astăzi oricăruia dintre cei care-au moștenit acele virtuți primitive și care cutreieră, năuci, aidoma lui Kaspar Hauser, vreuna din capitalele creștine din vremea noastră: „Sărac, cinstit, și credincios în toate, Ce cauți, Fabiane, în cetate ?”

Cu toate că frumusețea marinarului nostru era cât se poate de masculină, ea avea totuși un cusur, întocmai ca frumoasa eroină a uneia dintre povestirile mai scurte ale lui Frawthorne. Nu, însă, un cusur vizibil, ca dânsa, ci un defect de vorbire, ce se manifesta în anumite ocazii. Deși în clipele de primejdie, sau în fața stihilor dezlănțuite, se comporta așa cum trebuie să se comporte orice marinar, totuși, sub influența vreunei emoții bruște și violente, vocea lui, deobicei extrem de muzicală, ce exprima parcă o armonie lăuntrică, devenea șovăitoare, pierzându-se într-un fel de bâlbâială ciudată. Din acest punct de vedere, Billy oferea o dovadă izbitoare a faptului că pizmașul șarpe edenic continuă să-și vâre coada în fiecare existență omenească înfiripată pe planeta noastră. De fiecare dată, într-un fel sau altul, își va lăsa negreșit mica lui carte de vizită, ca pentru a ne aminti că are și el un cuvânt de spus.

Recunoașterea unui asemenea cusur la Marinarul chipeș cată a demonstra nu numai că nu-l înfățișăm ca pe un erou convențional, ci și că povestirea al cărei protagonist este, nu-i de fel imaginară.

În momentul înrolării silnice a lui Billy Budd, vasul „Indomitable se afla în drum spre Mediterana, pentru a se alătura flotei de-acolo. Nu peste multă vreme, avu loc întâlnirea cu flota. Ca un membru al acesteia, vasul participă la manevrele ei, deși uneori, având în vedere superioritatea lui navală, precum și lipsa unor fregate, era trimis singur în misiuni de cercetare și chiar în misiuni mai îndelungate. Dar toate acestea au prea puțină legătură cu povestirea noastră, care se ocupă doar de viața intimă a unui anumit vas și de cariera unui anumit marinar.

Era în vara anului 1797. În aprilie avusese loc conflagrația de la Spithead, urmată, în mai, de o explozie și mai puternică în cadrul flotei din Nord. Această din urmă explozie a fost botezată, fără pic de exagerare, „Marea răscoală”. A fost, într-adevăr, o demonstrație de forță mult mai amenințătoare pentru Anglia decât manifestele propagandistice și armatele cuceritoare ale Directoratului francez.

Răscoala flotei din Nord a fost pentru Imperiul britanic ceea ce ar fi o grevă a pompierilor pentru o Londră amenințată de un incendiu generalizat. Într-o asemenea criză, Imperiul ar fi fost îndreptățit să anticipeze faimoasa proclamație care avea să vestească, peste vreo câțiva ani, de-a lungul întregului front naval, ce anume aștepta Anglia din partea fiilor ei. Căci în acel moment, pe catargele

corăbiilor cu trei punți și pe cele ale vaselor de război ancorate în radă, mii și mii de marinari din această flotă, care era brațul drept al singurei puteri conservatoare și libere din Lumea Veche, au arborat, chiuind, pavilionul britanic de pe care șterseseră crucile, astfel încât drapelul ce simboliza legea și libertatea întemeiate pe ordine, era transformat într-un meteor roșu al răzmeriței neînfrânate și nestăvilite. Îndreptățile nemulțumiri, provocate de anumite neajunsuri din cadrul flotei, luau proporțiile unui incendiu irațional, aprins parcă de tăciunii ce zburau din Franța în flăcări pe deasupra Canalului Mânecii.

Evenimentul dădea, vremelnic, o rezonanță ironică înșuflețitelor cântece ale compozitorului Dibdin, ajutor de nădejde al guvernului britanic în acea conjunctură europeană, cântece care exaltau, printre altele, devotamentul patriotic al marinarului englez: „Cât despre viața mea, e a Regelui!”

Dacă după tratativele dintre reprezentanții guvernului și conducătorii răscoalei, tratative încheiate prin concesiile făcute de cei dintâi în legătură cu unele abuzuri flagrante, prima insurecție, cea de la Spithead, a fost înăbușită cu oarecare dificultate, sau în orice caz urmată de o pace vremelnică, în schimb, neașteptata recrudescență a insurecției, care a izbucnit pe o scară și mai mare în Nord, fiind marcată, în convorbirile ce au urmat, de revendicări socotite de către autorități nu numai inadmisibile dar și de o insolență agresivă a arătat (ca și cum drapelul roșu n-ar fi fost o dovadă suficientă în acest sens) care era starea de spirit ce-i înșuflețea pe oameni. Până la urmă, însă, răscoala tot a fost înăbușită, datorită, poate, lealității de neclintit a

corpului ofițeresc, a cărui pildă a fost urmată de unele categorii influente ale membrilor echipajului.

Într-o oarecare măsură, Răscoala din Nord poate fi comparată cu frigurile ce cuprind pe neașteptate un organism sănătos, care se leapădă curând de ele.

În orice caz, o parte din miile de răsculați aveau să contribuie, nu peste multă vreme, îndemnați fie de patriotism, fie de un instinct războinic, sau poate de amândouă aceste impulsuri, la victoria lui Nelson în bătălia Nilului, precum și la cea de la Trafalgar, care i-a adus suprema cunună navală. Aceste bătălii și mai cu seamă cea de la Trafalgar le-au adus răsculaților o iertare deplină și grandioasă, căci ele au rămas neîntrecute în analele omenirii sub raportul desfășurării spectaculoase a forțelor navale și sub raportul eroismului militar.

În legătură cu „cel mai mare matroz de la începutul lumii”. (Tennyson) Când te apuci să scrii, oricât de hotărât ai fi să te ții de drumul principal, e greu să rezisti ispitei de a păși pe unele poteci lăturalnice. Mă voi abate și eu pe o asemenea potecă. Voi fi bucuros dacă cititorul îmi va ține tovărășie. În cel mai rău caz, ne vom alege cu plăcerea, despre care se spune, nu fără maliție, că însoțește orice păcat, căci, oricum, abaterea noastră va fi un păcat literar.

Nu spun, desigur, ceva nou când observ că invențiile din epoca noastră au dus finalmente la o schimbare a

caracterului luptelor navale, schimbare echivalentă cu revoluția săvârșită în tehnica războaielor prin introducerea prafului de pușcă din China în Europa. Prima armă de foc europeană, o invenție stângace, a fost, după cum se știe, luată în derâdere de către destui cavaleri, ea o unealtă jalnică, bună cel mult pentru niște țesători prea fricoși din fire ca să se încumete a se bate în luptă dreaptă, cu săbiile de oțel. Dar după cum pe uscat curajul cavaleresc, chiar lipsit fiind de însemnele sale heraldice, nu s-a stins odată cu cavalerii, tot așa și pe mări (deși un anumit gen de bravură spectaculoasă s-a demodat, nemaipotrivindu-se cu noile împrejurări), nobilele însușiri ale unor mari navigatori ca Don Juan de Austria, ca Doria, ca Van Tromp, ca Jean Bart, ca un șir întreg de amirali englezi sau ca Decaturii americani din 1812, nu s-au dus odată cu carcasele de lemn ale corăbiilor lor.

Cu toate astea, unui om capabil să aprecieze prezentul fără a deprecia trecutul, i se poate ierta dacă vede în „Victoria” lui Nelson, bătrâna corabie solitară ancorată la Portsmouth, nu numai un monument perisabil închinat unei glorii nepieritoare, ci și o dojană poetică, atenuată de pitorescul ei, la adresa Monitoarelor și a și mai puternicelor cuirasate europene. Și asta, nu doar din pricină că asemenea nave sunt neplăcute la vedere, fiind inevitabil lipsite de simetria și de grandoearea vechilor vase de război, ci și din alte pricini.

S-ar putea ca unii, fără a fi totalmente nesimțitori la dojana poetică mai sus amintită, să fie înclinați s-o respingă, la nevoie printr-o atitudine iconoclastă, de dragul ordinei celei noi. Bunăoară, contemplând pe duneta „Victoriei” steaua ce marchează locul unde a căzut Nelson,

acești utilitariști marțiali ar putea emite ipoteza că, expunându-și propria persoană în toiul bătăliei, „Marele Matroz” a săvârșit un act nu numai inutil, dar și antimilitar, izvorât dintr-o vanitate nebunească. Ei ar putea adăuga chiar că, la Trafalgar, Nelson i-a aruncat’ morții o adevărată sfidare, iar moartea a venit bineînțeles, și că fără acest act de bravadă, victoriosul amiral ar fi putut supraviețui: înțeleptele ordine date de el ofițerului care preluase comanda n-ar mai fi fost nesocotite, căci însuși Nelson și-ar fi putut conduce până la locul de ancoraj flota greu lovită, după terminarea bătăliei, ceea ce ar fi evitat tragicele jertfe omenеști în naufragiul provocat de furtuna naturală ce a urmat furtunii războinice. Benthamiții războiului ar putea să susțină cu destulă plauzibilitate o asemenea ipoteză, dacă am lăsa de-o parte chestiunea ceva mai discutabilă, a posibilităților reale existente în acel moment pentru ancorarea flotei.

Dar pe ceea ce „ar fi putut să fie” nu se poate clădi nimic temeinic. Și e un fapt cert că puțini comandanți și-au dat silința să fie atât de circumspecți ca acest temerar care nu pregeta să se expună primejdiilor, circumspecți în aprecierea factorilor hotărâtori ai unei eventuale bătălii și în pregătirea ei febrilă, prin trasarea minuțioasă pe hartă a liniei de atac, așa cum a procedat, de pildă, la Copenhaga.

Prudența nu este, desigur, o virtute deosebită la un militar, nici măcar atunci când e dictată de considerente străine de orice egoism; pe când o excesivă dragoste de glorie, capabilă să însuflețească un impuls mai puțin arzător, cum e simțul datoriei, reprezintă virtutea supremă. Faptul că numele lui Wellington aprinde mai puțin imaginația oamenilor decât numele mai simplu al lui Nelson,

se explică, poate, prin cele de mai sus. În oda lui funebră închinată învingătorului de la Waterloo, Alfred Tennyson nu se încumetă să-l califice drept cel mai mare ostaș al tuturor timpurilor, deși în aceeași odă îl invocă pe Nelson ca pe „cel mai mare matroz de la începutul lumii”.

La Trafalgar, cu puțin înainte de începerea luptei, Nelson s-a așezat să-și scrie ultimele dorințe, un testament lapidar. Dacă, presimțind cea mai măreață dintre victorii, pe care avea s-o încununeze cu propria-i moarte glorioasă, și-a împodobit, ca un preot, pieptul cu decorațiile scumpe ce-i aminteau de strălucitele sale fapte de arme; și dacă, a te împodobi astfel înainte de a te jertfi pe altar, înseamnă vanitate, atunci fiecăruia vers eroic din marile epopei și drame nu ascunde altceva decât o afectare bombastică, devreme ce în asemenea versuri poetul nu exprimă decât acele sentimente exaltate, cărora un om cu firea lui Nelson le dă viață transpunându-le în fapte, atunci când se oferă prilejul.

Da, răscoala din Nord a fost înăbușită. Dar nu toate abuzurile au fost înlăturate. Dacă, bunăoară, furnizorilor nu li s-a mai îngăduit să practice unele obiceiuri caracteristice tagmei lor pe tot globul, de exemplu livrarea unor țesături cu defecte și a unor rații alimentare insuficiente sau chiar alterate, în schimb, recrutarea forțată a continuat ca și până atunci. Printr-un obicei consfințit de veacuri și menținut din punct de vedere juridic până de curând, chiar de către lordul cancelar Mansfield, acest sistem de înzestrare cu oameni a flotei, sistem căzut întretimp într-un soi de desuetudine, dar niciodată abolit în mod expres, nu putea fi, practic, înlăturat în anii aceia. Desființarea lui ar fi dus la paralizarea indispensabilei flote, o flotă alcătuită în întregime din pânze, căci forța aburului nu se cunoștea

încă, nenumăratele ei catarge și miile de tunuri fiind manevrate, toate, exclusiv prin puterea mușchilor; o flotă cu atât mai flămândă de oameni, cu cât era nevoită să-și sporească numărul vaselor de tot felul, pentru a face față primejdiilor prezente și viitoare din partea unui continent în fierbere.

Nemulțumirea a precedat cele două Răscoale și le-a supraviețuit, mai mult sau mai puțin într-ascuns. De aceea, teama de noi tulburări, sporadice sau generale, nu era lipsită de temei. Iată un exemplu în acest sens: chiar în anul când se petrece acțiunea povestirii noastre, Nelson, pe atunci vice-amiral, cunoscut sub numele de Sir Horatio, aflându-se cu flota în largul coastei spaniole, a primit ordin de la Amiralul-confandant să-și mute pavilionul de pe corabia „Captain” pe vasul „Theseus”, care tocmai sosise din patrie, unde luase parte la Marea Răscoală: marinarii de pe puntea acestui din urmă vas părănd primejdios de agitați, s-a socotit că un ofițer ca Nelson era omul cel mai nimerit, nu pentru a-i constrânge pe marinari, prin teroare, la o supunere silnică, ci pentru a-i face, prin simpla lui prezență, să revină la o lealitate sinceră dacă nu chiar la fel de entuziastă ca a lui însuși. Așa se face că, un timp, pe dunetele multor corăbii a domnit o oarecare neliniște. Pe mare, măsurile de precauție și de pază au fost răspândit ziar din Anglia, la acea dată, a tipărit între 21 ianuarie 1769 și 17 ianuarie 1772 o serie de 69 scrisori conținând atacuri la adresa diverselor persoane politice care aveau legături cu guvernul.

Întărite pentru orice eventualitate; în orice clipă putea să înceapă o bătălie. Iar când aceasta începea efectiv, ofițerii

care răspundeau de diferitele baterii se socoteau datori, în unele cazuri, să stea cu săbiile trase în spatele tunarilor.

Dar pe bordul vasului de război pe care nimerise Billy, nimic din comportarea marinarilor și, cu atât mai puțin, din aceea a ofițerilor nu ar fi putut să-i sugereze unui observator obișnuit că Marea Răscoală era un eveniment relativ recent. În chip firesc, cel care dă tonul conduitei generale a ofițerilor de pe un vas de război este comandantul, bineînțeles dacă acesta are asupra-le ascendentul necesar.

Onorabilul căpitan Edward Fairfax Vere, pentru a-i preciza odată cu rangul și numele întreg, era un burlac în vârstă de aproximativ patruzeci de ani, și trecea drept un navigator de elită chiar într-o epocă bogată în marinari iluștri. Deși legat de înalta nobilime, nu-și datora avansarea exclusiv relațiilor sale. Slujise vreme îndelungată și luase parte la felurite bătălii, făcându-și totdeauna datoria, ca un ofițer preocupat de bunăstarea oamenilor săi, dar intolerant față de orice încălcare a disciplinei; perfect versat în știința profesiei sale, era întrepid până la neînfricare, deși nu-și pierdea niciodată cumpătul. Pentru bravura arătată în mările Indiilor de vest, ca aghiotant al amiralului B. Rodney în bătălia victorioasă repurtată de acesta asupra lui De Grasse, el fusese avansat la gradul de căpitan.

Pe uscat, când umbla îmbrăcat în civil, cu greu l-ar fi luat cineva drept un marinar, mai ales că nu-și presăra niciodată vorbirea curentă cu expresii marinărești; de asemenea, atitudinea lui gravă arăta că nu prea-i plăceau glumele. Aceste trăsături de caracter nu erau infirmate de

faptul că, în momentele când nimic nu făcea necesară intervenția lui supremă, părea cel mai rezervat dintre oameni. Zărindu-l pe acesc gentilom nu prea impozant nici prin statura lui, nici prin vreun semn exterior, în clipa când ieșea din cabină pe covertă, sub ochii ofițerilor ce se retrăgeau, tăcuți și deferenți, spre celălalt capăt al punții, orice Om de pe uscat l-ar fi putut lua drept un oaspete regal, drept un civil venit pe o navă crăiască, drept un nobil discret, trimis într-o misiune importantă. De fapt, însă, această discreție își avea, poate, obârșia într-o anumită modestie autentică, proprie uneori firilor hotărâte, și manifestată ori de câte ori împrejurările nu fac neapărat necesară o intervenție energetică; o asemenea modestie, indiferent de rangul social ocupat de posesorul ei, este semnul unei virtuți profund aristocratice.

Aidoma altor oameni, angajați în diferite profesii mai eroice decât cele obișnuite, căpitanul Vere vădea uneori o anumită aplecare spre reverie, deși la nevoie se dovedea înzestrat cu destul simț practic. Stând singur la marginea dinspre vânt a dunetei, cu o mână pe greement, contempla absent întinderea mării. Dacă era brusc întrerupt din gânduri pentru a fi pus la curent cu vreo chestiune de mică importanță, se arăta mai mult sau mai puțin iritat, dar se stăpârtea de îndată.

În marină era cunoscut de toți sub porecla „Astralul Vere”. Iată cum s-a întâmplat ca o asemenea poreclă să-i fie dată unui om altminteri lipsit de strălucire, în ciuda solidelor lui calități: o rudă preferată de-a lui, lordul Denton, un om cu inima deschisă, a fost cel dintâi care l-a întâmpinat și l-a felicitat la întoarcerea în Anglia din expediția lui în Indiile de Vest; chiar în ajun, răsfoind un

exemplar al poemelor lui Andrew Marvel, el își oprise, nu pentru prima oară de altfel, privirea asupra poeziei intitulate: Casa Appleton – denumirea uneia dintre reședințele unui strămoș comun, erou în războaiele germane din veacul al șaptesprezecelea: „Căci într-un cer domestic i-a fost dat Să crească, din pruncie privegheat De Fairfax și de-astralul Vere, Sub steaua disciplinei lor severe...” îmbrățișându-și vărul proaspăt sosit din expediția victorioasă a lui Rodney, la care participase cu atâta vitejie, lordul Denton exclamase, plin de o îndreptățită mândrie pentru marinarul din familie:

— Te felicit, Ed, te felicit, astralul meu Vere!”

Porecla asta a început să circule și, slujind în convorbirile amicale pentru a-l deosebi pe comandantul vasului „Indomitable” de un alt Vere, un văr de departe, mai în vârstă decât el, dar cu același grad în marină, a rămas definitiv legată de numele lui.

Având în vedere rolul pe care comandantul Vere îl joacă în scenele ce vor urma, nu strică, poate, să-i completăm portretul schițat în capitolul precedent. Pe lângă calitățile sale de ofițer de marină, căpitanul avea un caracter excepțional. Așa cum nu era cazul cu mulți dintre marinarii vestiți ai Angliei, îndelungatul și zelosul servici prestat cu atâta devotament, nu-i absorbise și nu-i „săraseră” întreaga personalitate. Avea o înclinație puternică spre tot ce ținea de domeniul intelectului. Mare amator de lecturi, nu pornea niciodată pe mare fără a-și împrospăta biblioteca personală, cu cărți puține dar dintre cele mai bune. Răgazurile de liniște, uneori atât de plicticoase, ce se ivesc în viața

comandanților chiar în timpul unei expediții militare, nu erau niciodată prilej de plictiseală pentru căpitanul Vere. Lipsit cu desăvârșire de acel gust literar care-i face pe unii să savureze nu atât conținutul cât învelișul lui, înclina mai degrabă spre cărțile care captează în chip firesc interesul oricărui intelectual serios și luminat, care ocupă vreun post influent și de răspundere în lume, mă refer la cărțile ce tratează despre oameni și întâmplări reale, indiferent din ce epocă, cărți de istorie, biografii și alte opere neconvenționale, aparținând unor autori lipsiți de afectare și de ipocrizie, care, aidoma lui Montaigne, meditează cinstit și cu bun simț asupra realității.

În această pasiune pentru lectură, el își găsea confirmarea gândurilor sale celor mai intime, confirmare pe care o căutase zadarnic în conversațiile mondene, încât, cu timpul, ajunsese să-și formuleze, în legătură cu problemele cele mai fundamentale, o seamă de convingeri pozitive, simțind că ele vor rămâne neschimbate în esență atâta vreme cât își va păstra neștirbită inteligența. Având în vedere epoca agitată în care-i era dat să trăiască, aceste convingeri îi prindeau bine. Ele alcătuiau un fel de zăgaz în fața năvalei de noi idei, sociale, politice și de altă natură, care pe vremea aceea captau ca un torent năvalnic atâtea minți, altminteri nu mai prejos decât a lui. În timp ce alți meisbri ai aristocrației din care făcea parte prin naștere, spumegau de furie împotriva propovăduitorilor înnoirii, îndeosebi pentru că teoriile lor erau potrivnice claselor privilegiate, căpitanul Vere le respingea în mod dezinteresat, deoarece avea sentimentul că aceste teorii nu se puteau întrupa în instituții durabile, și că primejduiau pacea lumii și adevărata fericire a oamenilor.

Înzestrați cu o minte mai puțin cultivată și serioasă ca a lui, unii dintre ofițerii de același rang, cu care trebuia să aibe de-a face din când în când, îl găseau cam nesociabil și-l luau drept un personaj uscat și livresc. În clipa când se depărta de ei, își vorbeau unul altuia cam așa: „Bun băiat, Vere ăsta, „Vere astralul”. Orice-ar spune gazetele, Sir Horatio (era vorba de viitorul Nelson) nu-i, în fond, un marinar și un ostaș mai bun decât el. Dar, între noi fie vorba, n-ai impresia că în vinele amicului nostru curge și nițeluș sânge pedant? Întocmai ca un fir de mătase rătăcit într-un ghem de frânghie marinărească...”

Exista un oarecare temei pentru acest gen de observații critice, deoarece căpitanul nu cădea niciodată în păcatul unei familiarități joviale; mai mult încă, ori de câte ori aborda vreun subiect legat de personajele și evenimentele tulburătoare ale vremii, obișnuia să evoce câte un personaj istoric sau câte o întâmplare din antichitate, cu aceeași dezinvoltură cu care ar fi citat din autorii moderni. Și nu părea de fel conștient de faptul că asemenea aluzii culte, oricât de pertinente ar fi fost, puteau să fie cu totul străine de niște oameni care îndeobște se limitau la lectura ziarelor. Dar a ține seama de asemenea considerente nu-i lucru prea ușor pentru oamenii cu firea căpitanului Vere. Onestitatea lor îi îndeamnă să meargă drept înainte, și uneori cam prea departe, întocmai ca păsările migratoare, care nu iau niciodată seama la hotarele străbătute în zborul lor.

Despre locotenenți și despre ceilalți ofițeri care alcătuiau statul major al Căpitanului Vere, nu e nevoie să vorbim aici în amănunt, cum nu e cazul să pomenim de vreunul dintre ofițerii de bord. Dar printre subalternii mai mici în grad, se află unul pe care se cuvine să-l prezentăm

încă de pe acum, întrucât joacă un rol important în povestirea noastră. Voi încerca să-i schițez portretul, deși sunt convins că nu voi izbuti niciodată. E vorba de John Claggart, maestru-instructor, rang marinăresc care ar putea să pară oarecum echivoc unui profan. La început, acest ofițer avea desigur misiunea de a-i instrui pe marinari în mânăuirea armelor, inclusiv a săbiei și cuțitului. Dar această funcție a încetat cu multă vreme în urmă, deoarece progresul artileriei, dând silitrei și pucioasei prioritate asupra oțelului, a dus la rărirea luptelor corp-la-corp; maestrul-instructor al unui mare vas de război a devenit atunci un fel de comisar de poliție, însărcinat printre altele cu menținerea ordinii pe aglomeratele punți inferioare.

Claggart era un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, înalt și cam uscățiv, dar nicidecum urât la înfățișare. Avea niște mâini prea mici și prea delicate ca să fi muncit vreodată din greu. Fața lui se remarcă prin trăsăturile ei puternic reliefate, ca acelea ale unei figuri de pe-o medalie grecească; numai bărbia spânatecă precum aceea a lui Tecumseh , amintea, prin protuberanța ei ciudat de masivă, de figura reverendului Titus Oates, care-a depus, cu glasul său onctuos, mărturie falsă în procesul înscenat în legătură cu așazisul complot papistaș, sub domnia regelui Carol al II-lea. Claggart avea o privire dominatoare, ce-l ajuta să-și exercite funcțiile. Fruntea lui era dintre cele pe care frenologii le asociază de obicei cu o inteligență ce depășește nivelul mijlociu; șuvițele mătăsoase care-o acopereau parțial, îi subliniau și mai mult paloarea feței o paloare ușor colorată într-o nuanță chilimbarie, asemănătoare coloritului străvechilor statui de marmură patinate de vreme.

Paloarea asta, care contrasta ciudat cu fețele roșii sau bronzate ale marinarilor și care se datora în oarecare măsură faptului că funcția lui îl ținea departe de razele soarelui, nu era de-a dreptul neplăcută, dar parcă sugera ceva defectuos sau anormal în constituția și-n sângele personajului. Totuși, înfățișarea și purtările sale vădeau atât de limpede o educație și o carieră incompatibile cu actuala lui funcție navală, încât, în clipele când nu și-o exercita, arăta ca o persoană de rang cu înalte calități morale, care, din motive tainice, ar călători incognito. Despre viața lui anterioară nu se știa nimic. Se prea poate să fi fost cetățean englez, dar vorbea cu un vag accent, care părea să indice că nu era englez din naștere, ci mai degrabă naturalizat în fragedă pruncie. Printre matrozii mai bătrâni și mai flecari de pe punțile inferioare și de pe teuga, umbla zvonul că maestrul instructor era un cbevalier înrolat voluntar în marina regală ca să-și ispășească o misterioasă escrocherie, pentru care fusese dat în judecata unui tribunal ai regelui. Faptul că nimeni nu fusese în stare să dovedească temeinicia acestui zvon, nu constituia, firește, o piedică în calea răspândirii lui pe ascuns.

În perioada când se petrece acțiunea povestirii noastre, ajungea ca un asemenea zvon să fie lansat în legătură cu orice persoană, cu excepția ofițerilor pentru ca bătrânii lupi de mare atâteștiutori de pe bordul unui vas de război să-i dea crezare într-o oarecare măsură. Și într-adevăr, faptul că un om cu calitățile lui Claggart, dar lipsit de experiență navală, intrase în marină la o vârstă destul de matură, primind, firește, pentru început, un rang cât se poate de inferior precum și faptul că omul acesta nu pomenea niciodată nimic despre viața pe care-o dusesese pe uscat înainte de a se înrola, făceau ca, în lipsa unei cunoașteri

exacte a antecedentelor lui reale, invidioșilor să li se deschidă un câmp vast pentru tot felul de presupuneri răuvoitoare.

Dar bârfelile la care se dedau pe socoteala lui marinarii în cartul lor de noapte, își găseau oarecare îndreptățire în împrejurarea că marina britanică nu-și putea permite, pe vremea aceea, să fie prea scrupuloasă în alegerea cadrelor, nu numai că se știa de activitatea depusă atât pe mare cât și pe uscat de patrulele speciale de recrutare, dar încetase să mai fie un secret chiar și faptul că poliția londoneză avea mână liberă să aresteze orice suspect valid, orice individ dubios, și să-l expedieze grabnic docurilor sau flotei. Mai mult încă, până și printre cei înrolați voluntar erau unii care o făceau nu din vreun imbold patriotic sau măcar din dorința de a trăi câtva timp viața aventuroasă a marinarilor. O mulțime de datornici insolvabili și de faliți morali își găseau în marină un refugiu comod și sigur. Sigur, pentru că odată ajunși pe bordul unui vas regal, erau la fel de ocrotiți ca și tâlharii din evul mediu, când se adăposteau în umbra altarului. Aceste abateri consfințite prin uz, pe care, din motive lesne de înțeles, guvernul de atunci nici nu se gândea să le dea în vileag și care aveau să fie de altfel uitate tocmai pentru că afectau doar clasele cele mai puțin influente ale societății aruncă oarecare lumină asupra unui fapt a cărui autenticitate n-o pot garanta, ceea ce mă și face să ezit a-l pomeni, fapt întâlnit, pe cât îmi amintesc, într-o carte, al cărei titlu, însă, îmi scapă; același fapt mi-a fost comunicat personal, în urmă cu peste patruzeci de ani, de către un bătrân pensionar cu tricorn, cu care am avut o foarte interesantă discuție pe terasa din Greenwich, un negru din Baltimore, care luptase la Trafalgar. Iată despre ce este vorba: Când un vas de război care trebuia să

pornească într-o misiune urgentă ducea lipsă de mateioți și nu-i putea găsi pe alte căi, echipajul lui era completat cu oameni recrutați direct din închisori. Din motive pe care le-am mai arătat, faptul acesta ar putea fi cu greu dovedit sau infirmat în zilele noastre. Dar în ipoteza că e adevărat, cât de grăitor ar fi acest fapt pentru dificultățile prin care trecea pe atunci Anglia, încolțită de războaiele ce se ridicau, zbierând ca niște zgrițoroaice, din pulberea și vacarmul Bastiliei prăbușite. Epoca aceea ne apare cu destulă claritate nouă, care știm despre ea. Dar pentru buncii noștri, ai bătrânilor de azi, pentru cei mai lucizi dintre ei, geniul acelei epoci avea desigur înfățișarea Duhului Promontoriului imaginat de Camoens, o eclipsă misterioasă, prodigioasă și amenințătoare. Nici măcar America nu era scutită de temeri. În toiul cuceririlor fără precedent ale lui Napoleon, unii dintre americanii care luptaseră la Bunker Hill se gândeau că Atlanticul nu va constitui, poate, o barieră de netrecut în calea planurilor acestui funest parvenit francez ieșit din vălmășagul revoluției, parcă înadins pentru a împlini judecata de pe urmă prorocită în Apocalips.

Revenind la zvonurile în legătură cu Claggart, trebuie spus că temeinicia lor scade dacă ne gândim că nici un om care ocupă o asemenea funcție pe bordul unui vas de război nu poate spera să devină vreodată popular în rândurile echipajului. Și-apoi, când marinarii se apucă să bârfească vreun om care i-a nemulțumit cu ceva sau care li-e pur și simplu antipatic, cu sau fără motiv, ei tind, întocmai ca și oamenii de pe uscat, să exagereze sau să înflorească lucrurile.

Marinarii de pe „Indomitable” știau despre cariera din trecut a lui Claggart cam cât știe un astronom despre itinerarul unei comete înainte de prima ei apariție pe cer. Opinia acestor țate marinărești a fost pomenită aci numai pentru a arăta ce fel de impresie făcea maestrul instructor asupra unor oameni neciopliți, ale căror concepții despre ticăloșia omenească erau, firește, cât se poate de înguste, nedepășind imaginea vulgară a unui hoț care circulă printre hamacurile legănătoare ale marinarilor în timpul cartului de noapte, sau imaginea misișilor și a rechinilor de uscat care-i pândesc și-i jefuiesc în porturi.

Totuși, nu era un simplu zvon, ci un fapt cert că, deși Claggart primise, la intrarea lui în marină, muncile cele mai de rând pe un vas de război, inclusiv corvezile, el nu zăbovise multă vreme pe acea treaptă joasă.

Înaltele aptitudini de care a făcut numaidecât dovadă, firea lui sobră, atitudinea îndatoritoare și deferentă față de superiori, precum și un anumit

fler manifestat într-o împrejurare stranie, toate aceste calități, încununate de un soi de patriotism auster, îi asiguraseră bruscă avansare la gradul de maestru instructor.

Așa numiții „caporali de bord” erau subalternii direcți ai acestui șef de poliție maritimă, subalterni cât se poate de

docili și aproape cu desăvârșire lipsiți de voință, întocmai ca anumiți funcționari publici.

Prin poziția pe care-o ocupa, șeful ținea sub controlul său o rețea subterană, puternică, ale cărei fire convergente îi îngăduiau, când erau abil mânuite de pomeniții subalterni, să provoace în chip misterios neplăceri și chiar necazuri mai mari oricăruia dintre membrii echipajului.

Viața pe gabie îi convenea de minune lui Billy Budd. Când nu aveau treabă pe vergile și mai înalte, gabierii, aleși pe sprinceană dintre marinarii cei mai tineri și mai energici, alcătuiau un fel de club aerian: rezemați de bonetele mai mici înfășurate în chip de perne, ei leneveau ca niște zei, spunându-și snoave sau contemplând amuzați cele ce se petreceau în lumea febrilă de pe punțile inferioare. Nu-i de mirare că un flăcău cu firea lui Billy se simțea bine într-o astfel de societate. Răspundea totdeauna prompt la orice chemare, și nu supăra niciodată pe nimeni. Cel puțin așa fusese în marina comercială. Acum, însă, arăta un asemenea zel în serviciu, încât camarazii lui îl luau uneori peste picior, fără răutate. Acest exces de zel se datora impresiei puternice făcute asupra tânărului gabier de o scenă la care asistase, pentru prima oară în viață, chiar a doua zi după înrolarea lui forțată: pedepsirea la schelă a unui marinar, conform regulamentului. Pedepsitul era un recrutar tinerel, care lipsise din postul lui de la pupa în clipa când vasul trebuia să vireze de bord, ceea ce stânjenise destul de serios executarea acestei manevre, care cerea promptitudine în slăbirea și în strângerea velelor. Când văzuse spinarea goală a vinovatului brădată de dungile roșii lăsate de bici, și când zărise apoi mutra înspăimântată a omului, care se repezise să se ascundă în mijlocul

mulțimii, cu flanela aruncată pe umeri de către călău, Billy rămăsese îngrozit. Se hotărâse, de aceea, să nu se facă niciodată pasibil de o asemenea pedeapsă, să nu merite nici măcar un reproș verbal, prin vreo greșeală sau vreo neglijență. Dar spre uimirea și neliniștea lui, avea să-și atragă din când în când mici neplăceri în legătură cu locul unde-și așeza sacul sau în legătură cu neorânduiala în care-și ținea hamacul, chestiuni mărunte aflate în atenția „caporalilor de bord” de pe punțile inferioare; unul dintre ei avea chiar să-l amenințe, vag, din pricina unui astfel de fleac. Fiind atât de meticulos în toate, cum de se făcuse vinovat de o ase menea neglijență mărunță? Nici el nu putea pricepe, și se simțea mai mult decât jignit. Când vorbea despre asta cu tinerii săi camarazi, ei se arătau fie sceptici, fie ironici, găsimd cam ridiculă neliniștea lui fățișă. „Asta ți-e sacul Billy? îl întrebă unul dintre ei. N-ai decât să te coși înăuntru, băiete, și-atunci o să fii sigur că nu se atinge nimeni de el.”

Pe bordul vasului se afla un veteran care, din pricină că vârstă îl făcea cam inapt pentru un serviciu mai activ, primise de curând misiunea de a supraveghea, de pe punte, garnitura de fier din jurul arborelui mare. Gabierul, care se împrietenise oarecum cu el în orele-i libere, se gândi că se putea duce la bătrân să-i ceară un sfat înțelept, pentru a ieși din încurcătură. Bătrânul acesta, danez de obârșie, dar anglicizat prin îndelungatu-i servicii în marina engleză, era un om taciturn, cu fața brăzdată de numeroase zbârcituri și de câteva cicatrice glorioase. Fața asta uscată, bătută de vânturi și de ani, semăna cu un pergament străvechi, ciuruit ici-colo de vreun cartuș, care lăsase câte-o pată vineție. Cam cu doi ani înainte de a începe acțiunea povestirii noastre, slujise sub comanda lui Nelson, cunoscut

pe atunci doar ca Sir Horatio, pe vasul., Agamemnon", care avea să devină nemuritor în analele marinei, și care într-o gravură a lui Flaydon apare ca un gigantic schelet sfărâmat, ce-și arată coastele golașe. În urma unui atac lansat de pe „Agamemnon”, pentru abordarea unui vas inamic, căpătase o rană ce-i brăzdase pieziș obrazul, de la tâmplă în jos, lăsându-i o cicatrice lungă și palidă, ca o rază de lumină ce i-ar fi căzut, în zori, peste fața tuciurie. Tocmai din pricina acestei cicatrice și a împrejurării în care-o căpătase, precum și datorită petelor fumurii de pe obrajii lui, camarazii săi de pe „Indomitable” îl porecliseră pe danez „abordați-l prin fum”.

Când ochii lui mici de nevăstuică se opriseră pentru prima oară asupra lui Billy Budd, un soi de zâmbet interior îi luminase fața, punându-i ciudat în mișcare toate zbârciturile. Să fi fost, oare, din pricină că în înțelepciunea lui bătrânească și primitivă, lipsită de sentimentalism, vedea sau i se părea că vede la Marinarul chipeș ceva straniu și nepotrivit cu ambianța unui vas de război? Dar, mai apoi, după ce-l cercetase pe furiș pe tânăr, zâmbetul acela echivoc de vrăjitor bătrân dispăruse de pe fața lui: acum, când îl întâlnea pe marinar, bătrânul avea un fel de tresărire de moment, înlocuită uneori de o expresie de nedumerire filosofică, în legătură cu soarta posibilă a unui asemenea om, aruncat într-o lume plină de capcane perfide, împotriva cărora simplul curaj, lipsit de experiență și îndemănare, precum și de orice urâțenie capabilă să-l apere, nu poate face mai nimic; într-o astfel de lume, candoarea unui om nu contribuie totdeauna la ascuțirea facultăților sale mintale sau la întărirea voinței, de care are nevoie pentru a ieși dintr-un impas moral.

Cum, necum, asceticului danez îi cam căzuse cu tronc Billy. Și asta, nu numai din pricina unui anumit interes filosofic pentru un astfel de personaj, ci și dintr-o altă pricină: spre deosebire de ceilalți tineri, care nu puteau suferi purtarea excentrică, ba uneori de-a dreptul ursuză a bătrânului, Billy îl admira ca pe un erou al mării, și nu trecea niciodată prin fața lui fără a-l saluta cu un respect, ce nu lasă indiferent pe nici un bătrân, oricât de țăfnos ar fi și orice poziție ar ocupa în societate. Cu umorul lui sec, bătrânul îi spusese încă de la început „Baby” în loc de „Billy”, și i se adresa numai astfel, fie pentru că voia, printr-o ironie patriarhală, să sublinieze tinerețea și statura athletică a lui Billy, fie din vreun motiv mai misterios. În felul acesta, danezul îi dăduse gabierului nostru porecla cu care avea să fie cunoscut pe bordul vasului.

Ducându-se așadar să-l caute pe bătrân pentru a-i cere sfatul în legătură cu măruntul și inexplicabilul necaz ce-l supăra, Billy îl găsi pe puntea de sus a tunarilor, așezat pe o ladă de muniții, de unde arunca din când în când câte-o privire cam cinică marinarilor mai gălăgioși ce-l întrerupeau din visare. Billy îi povesti necazul său, mirându-se încă o dată că i se putuse întâmpla una ca asta. Bătrânul oracol al mărilor ascultă cu luare aminte vorbele gabierului, care-i aprindeau în ochișorii de nevăstuică scânteii misterioase, însoțite de zvâcnetele ciudate ale zbânciturilor sale. După ce-și sfârși povestea, gabierul îl întrebă:

— Și-acum, danezule, te-aș ruga să-mi spui ce părere ai despre chestia asta?

Ridicându-și gluga de pânză și frecându-și lunga cicatrice piezișe în locul unde aceasta îi intra în rariștea părului, bătrânul răspunse laconic:

—Baby Budd, Jemmy Legs [*Jemmy – diminutiv cu un sens peiorativ, derivat din numele de James și folosit îndeobște pentru a caracteriza un individ spilcuit și îngâmfat (Jemmy Legs, picioare de om fandosit)*] – adică, maestrul instructor, nu te-nghite.

— Jemmy Legs?! exclamă Billy, holbându-și ochii azurii. Cum așa? Păi, aud că vorbește despre mine ca despre „un dulce copil”...

— Zău? rânji bătrânul. De, Baby băiatule, Jemmy Legs e dulce la vorbă.

— Nu totdeauna. Dar cu mine e dulce la vorbă. Rareori se-ntâmplă să trec pe lângă el, fără să-mi arunce o vorbă bună.

— Asta, pentru că nu te-nghite, Baby Budd.

Expresia aceasta, repetată pe un ton care-o făcea de neînțeles pentru un novice, îl tulbură pe Billy aproape la fel ca și misterul a cărui dezlegare venise s-o caute. El încercă să-i zmulgă danezului o explicație ceva mai puțin neplăcut oraculară, dar bătrânul Chiron al mărilor, socotind pe semne că deocamdată îl instruisse îndeajuns pe tânărul său

Achile, își cetlui buzele și-și adună laolaltă toate zbârciturile, în semn că refuză să mai spună ceva.

Vârstă, și experiențele prin care trec anumiți oameni isteți la minte, dar subordonați toată viața voinței superiorilor lor, dezvoltaseră la danez cinismul viguros și circumspect ce reprezenta principala lui trăsătură de caracter.

În ziua următoare se petrecu un incident ce-i întări lui Billy Budd neîncrederea în strania replică dată de către danez întrebării pe care i-o pusese.

La amiază, în timp ce vasul luneca pe valuri sub un vânt prielnic, și în timp ce lua masa, pălăvrăgind voios cu camarazii săi, Billy făcu la un moment dat o mișcare bruscă și-și răsturnă strachina cu ciorbă pe puntea proaspăt spălată. Maestrul instructor Claggart trecea tocmai atunci, cu nuiaua de trestie în mână, de-a lungul bateriei, într-o adâncitură a căreia era instalată masa gabierilor, călcând peste zeama unsuroasă, el își urmă drumul fără să scoată o vorbă, deoarece n-avea rost să ia act de un asemenea fleac. Dar când își dădu seama cine anume vărsase ciorba, Claggart se schimbă la față; oprindu-se locului, dădu să deschidă gura pentru a-l repezi pe marinar, dar se stăpâni și, arătând spre dâra de zeamă, îl bătu în glumă cu nuiaua pe umăr.

-Bravo, băiatule! Frumoasă treabă făcuși, vorba ceea, pe omul frumos îl cunoști după cum se poartă, îi șopti el, cu o voce foarte muzicală, și trecu mai departe. Billy Budd nu

observă zâmbetul, mai bine zis rânjetul involuntar care însoțise aceste cuvinte echivoce, și care schimonosise o clipă buzele subțiri și frumos arcuite ale lui Claggart. Dar cum toți cei de față avură impresia că acesta intenționase să facă o glumă, râseră cu prefăcută veselie de remarca superiorului lor; cât despre Billy, măgulit pe semne de aluzia la porecla lui de „marinar chipeș”, râse și el odată cu ceilalți, apoi le spuse, mirat:

-Să mai zică cineva că Jemmy Legs nu mă poate suferi!

-Dar cine-a zis așa ceva, frumosule? îl iscodi nedumerit un anume Donald.

La care, gabierul făcu o mutră cam încurcată, amintindu-și că singurul om care-i sugerase ideea, năstrușnică după părerea lui, că maestrul instructor i-ar fi ostil, era bătrânul danez. Între timp, Claggart, continuându-și inspecția, va fi arborat pe semne vreo expresie mai puțin studiată decât zâmbetul amar de mai înainte, o expresie ce-i schimonosea, poate, fața, dezvăluindu-i, însă, mai limpede starea de spirit, căci un mic toboșar care venea țopăind din direcția opusă, se ciocni ușor de dumnealui și rămase cam perplex din pricina înfățișării sale. Perplexitatea nu i se risipi nici în clipa când maestrul instructor îi spuse, sfichiindu-l zdravăn cu nuiaua:

-Uită-te unde mergi!

Ce se întâmplase cu maestrul-instructor? Dar, orice s-ar fi întâmplat, putea oare să aibe starea lui vreo legătură

directă cu Billy Budd, cu care nu avusese nici un fel de contact, oficial sau de altă natură, înainte de incidentul cu strachina de ciorbă? într-adevăr, ce legătură putea să aibe tulburarea lui, cu un om atât de inofensiv din fire ca tânărul acesta, despre care însuși Claggart spunea că-i „un dulce copil”, și pe care camarazii săi de pe vasul comercial îl porecliseră „împăciuitorul”?! Ce motiv putea avea Jemmy Legs ca să nu-l „înghită”, cum zicea danezul?

Totuși, în sinea lui, Claggart nu-l „înghițea” pe Billy; și asta nu fără motiv, precum își poate da seama orice om cu spirit de observație, judecând după ultima lor întâlnire. Da, fără îndoială că avea ceva cu el!

A născoci în legătură cu viața particulară a lui Claggart o poveste în care să fie amestecat și Billy Budd, fără ca acesta să aibe habar, bunăoară o poveste romantică, din care să reiasă că maestrul-instructor l-ar fi cunoscut pe tânărul matelot înainte de a-l întâlni pe bordul vasului de război, iată un lucru oarecum lesnicios, și capabil să arunce o lumină mai mult sau mai puțin interesantă asupra enigmei cazului în chestiune. În realitate, însă, nu poate fi vorba de așa ceva. Și totuși, cauza reală, singura care poate fi invocată aci, implică, prin însuși realismul ei, tot atâta mister, ca oricare dintre ficțiunile lui Radcliffe, autoarea Misterelor din Udolpho și a altor scrieri care au la bază tocmai acest element, al misterului. Într-adevăr, ce poate fi mai misterios decât antipatia spontană și profundă, stârnită în sufletele anumitor muritori excepționali, de simpla înfățișare a altor muritori, fie ei cât de nevinovați? Antipatie stârnită, poate, chiar de această nevinovăție!

Nu există nicăieri un conglomerat uman mai enervant prin diversitatea personalităților ce-l compun ca acela care se poate închea pe bordul unui mare vas de război, pornit în larg cu echipajul complet. Pe un asemenea vas, nu trece zi fără ca aproape fiecare membru al echipajului să nu aibă de-a face cu aproape toți ceilalți. Dacă vrei să scapi aici de priveliștea unui obiect enervant, trebuie fie să-l arunci în mare, fie să sari tu însuși peste bord. Închipuiți-vă ce efect poate avea o asemenea stare de lucruri asupra unei ființe omenești care e contrariul unui sfânt.

Dar pentru ca un om normal să înțeleagă cum se cuvine firea lui Claggart, aceste aluzii nu sunt de ajuns. Spre a trece de la o fire normală la o fire ca a lui, trebuie să străbați „prăpastia ce le desparte”. Sau cel mai bine este să-i dai ocol.

Cu multă vreme în urmă, un cărturar cinstit și mai vârstnic decât mine, mi-a spus în legătură cu un om care, ca și dânsul, a dispărut între timp, un om atât de unanim respectat încât nimeni nu a cârtit vreodată pe față împotriva-i, deși câțiva, foarte puțini, murmurau ceva pe seama lui, așadar, cărturarul acela mi-a spus:

-Da, X e un tip care nu poate fi explicat cu una, cu două, e o nucă greu de spart cu un evantai de cucoană. Știi bine că nu sunt adeptul vreunei religii organizate, și cu atât mai puțin al vreunei filosofii constituite în sistem. Ei bine, cu toate astea socot că a încerca să-l înțelegi pe X, să pătrunzi în labirintul lui și să ieși apoi afară, este aproape cu neputință, dacă n-ai o altfel de cheie decât cea pe care ți-

o oferă așazisa cunoaștere a lumii. Mie, cel puțin, mi se pare cu neputință.

-Bine, dar X e totuși un om, oricât de ciudat le-ar apărea unora! am replicat eu. Iar cunoașterea lumii presupune fără îndoială o cunoaștere a naturii omenești, în mai toate variantele sale.

-Da, însă e vorba de o cunoaștere superficială, urmărind scopuri obișnuite. Când e vorba de mers mai în miezul lucrurilor, nu sunt sigur dacă a cunoaște lumea și a cunoaște natura omenească nu sunt doua ramuri distincte ale cunoașterii, ramuri care pot desigur să coexiste în aceeași inimă, dar pot să existe și separat, una fără prezența celeilalte. Ba, la un om de lume obișnuit, frecventarea asiduă a acesteia duce la tocirea acelei nobile clarviziuni interioare, care este indispensabilă pentru înțelegerea a ceea ce este esențial la anumite caractere excepționale, fie ele bune sau rele. Am văzut o dată, la un proces destul de important, cum o fată tânără îl juca pe degete pe-un bătrân om al legii. Și asta nu din pricină că bătrânul ar fi fost orbit de-o dragoste senilă. Nicidecum. Ci din pricină că avocatul cunoștea legea mai bine decât cunoștea inima fetei. Coke și Blackstone n-au aruncat atâta lumină asupra zonelor obscure ale spiritului, câtă au aruncat prorocii ebrei, care erau, mai toți, niște sihaștri.

Pe vremea aceea eram atât de lipsit de experiență, încât nu prea mi-am dat seama încotro bătea interlocutorul meu. Acum, parcă-mi dau seama. Într-adevăr, dacă vocabularul întemeiat pe Sfânta Scriptură ar mai fi popular, am putea defini și desemna mai ușor anumiți oameni fenomenali. Dar

cum nu e, trebuie să apelăm la o autoritate ce nu poate fi bănuită că ar fi colorată de vreun element biblic.

Într-o listă de definiții atribuită lui Platon, în traducerea autorizată a scrierilor sale, se poate citi: „Depravare naturală, adică depravarea conformă naturii”. Iată o definiție care, deși are un iz calvinist, nu implică de fel aplicarea dogmei lui Calvin la întreaga umanitate. Evident că ea se aplică exclusiv individual. Închisorile și spânzurătorile nu ne oferă prea. Multe exemple de „depravare naturală”. În tot cazul, exemplarele mai alese, pentru că sunt lipsite de orice element vulgar și animalic, fiind invariabil dominate de intelect trebuie căutate în altă parte. Civilizația, mai ales cea de tip auster, îi este prielnică, deoarece depravarea asta se învâluie în mantia respectabilității; ea posedă anumite virtuți negative, ce-i slujesc drept auxiliare tăcute. Bunăoară, respinge categoric vinul. Nu exagerăm prea mult spunând că e lipsită de vicii sau păcate mărunte; o asemenea depravare implică o mare mândrie, care le exclude, așa cum exclude orice venalitate sau avariție. Într-un cuvânt, ea nu are nimic sordid sau senzual. E gravă, dar lipsită de patimă. Nici nu lingușește omenirea, dar nici n-o vorbește vreodată de rău.

Dar ceea ce, la exemplarele eminente, caracterizează o astfel de natură excepțională, este următorul lucru, cu toate că firea echilibrată și ținuta discretă a omului par să indice o minte extrem de supusă legilor rațiunii, în adâncul sufletului său el se revoltă împotriva acestor legi, ignorându-le total și nefolosindu-se de rațiune decât ca de-o unealtă ambidextră pentru înfăptuirea iraționalului. Altfel spus, pentru atingerea unui scop care, în nuditatea lui licențioasă,

ar putea să pară demential, el se va folosi de o judecată rece, solidă și înțeleaptă.

Asemenea oameni sunt adevărați nebuni, de cea mai periculoasă speță, căci nebunia lor nu se manifestă continuu, ci ocazional, sub influența unui anumit obiect; și nici atunci nu se manifestă fățiș, ci pe ascuns, dovedind o remarcabilă stăpânire de sine; chiar atunci când nebunia asta e în toi, un observator obișnuit nu o poate deosebi de echilibrul mintal, tocmai pentru că, din pricinile arătate mai sus, metoda și procedeele exterioare sunt totdeauna perfect raționale, oricare ar fi scopul urmărit (iar scopul nu este dat niciodată în vileag).

Tocmai un astfel de om era Claggart, un om stăpânit, încă din naștere, de o demență rea, nicidecum stârnită de o educație greșită ori de lectura unor cărți corupătoare sau de o viață de desfrâu. Pe scurt, era stăpânit de o „depravare conformă naturii”.

Avocați, experți, preoți, o paranteză.

Nu cumva fenomenul acesta, nemărturisit sau în orice caz ascuns, este cel care-i pune în încurcătură pe magistrați când judecă anumite procese criminale? Nu cumva tocmai din acest motiv sunt nevoiți jurații noștri să îndure nu numai interminabilele dispute ale avocaților avizi de onorarii, dar și controversile, încă și mai năucitoare, ale experților medicali, plătiți la rândul-le?

Dar de ce se face apel numai la opinia lor? De ce nu se recurge și la serviciile experților clericali? Faptul că profesia lor îi pune în contact cu atâtea ființe omenești, uneori în momentele când acestea, lepădând orice sfială, simt nevoia să-și descarce sufletul în convorbiri mult mai confidentiale decât cele dintre medic și pacient, faptul acesta pare să fie un indiciu al capacității lor de a înțelege ceva din complexitatea problemei răspunderilor morale, și de a stabili, bunăoară, dacă într-un anumit caz crima are la obârșie o maladie mintală sau o dereglare a inimii. Cât despre divergențele ce s-ar putea ivi între acești experți clericali, ele n-ar avea cum să fie mai grave decât disputa fățișă dintre diferiții experți medicali plătiți.

Sumbre afirmații, vor spune unii. Dar pentru ce anume? Nu cumva pentru că au un iz biblic, amintind de „tainele păcatului” despre care se vorbește în Sfânta Scriptură? Dacă au, râu-i din vina autorului, care știe că un asemenea iz n-ar putea fi pe placul multor cititori din zilele noastre.

Această paranteză a fost dictată de nevoia de a explica firea ascunsă a maestrului-instructor, personajul în jurul căruia se țese intriga povestirii noastre. După alte comentarii în legătură cu incidentul de la ora mesei, vom relua firul povestirii, lăsând-o să-și demonstreze singură, dacă e în stare, propria veridicitate.

Mânie surdă, invidie și deznădejde.

După cum s-a mai spus, Claggart nu avea o înfățișare neplăcută, fața lui fiind chiar foarte armonioasă, cu excepția bărbiei. Părea conștient de aceste calități, căci se îmbrăca nu numai corect, ci și cu deosebită grijă. Dar înfățișarea lui Billy Budd avea ceva eroic; iar dacă fața lui era lipsită de expresia intelectuală a lividului Claggart, părea luminată, ca și a acestuia, de o strălucire interioară, izvorâtă, ce-i drept, dintr-o sorginte diferită: focul din inima lui îi aprindea bujori în obraji bronzăți.

Având în vedere pronunțatul contrast dintre cei doi, e mai mult ca sigur că, atunci când maestrul-instructor i-a aplicat marinarului zicala „pe omul frumos îl cunoști după cum se poartă, a făcut o aluzie ironică la ceea ce-l iritase din capul locului la Billy, și anume frumusețea lui fizică aparte, aluzie ce a scăpat tinerilor mateloți care-au auzit-o.

Cu toate că antipatia și invidia sunt sentimente ireconciliabile din punct de vedere rațional, ele pot lua naștere odată, ca două surori siameze. Este, deci, invidia un astfel de monstru? Mulți muritori chemați în fața judecății au recunoscut, în speranța unei pedepse mai blânde, că s-au făcut vinovați de fapte îngrozitoare, dar cine a mărturisit vreodată că a fost invidios? Fiecare dintre noi simte că invidia ascunde ceva mai rușinos decât însăși crima, fie ea cât de perfidă. Și nu numai că fiecare o condamnă, dar oamenilor de bine nici nu le vine să creadă când aud că un ins inteligent e învinuit de așa ceva. Cum, însă, invidia nu sălășluiește în creier ci în inimă, intelectul, fie el cât de superior, nu constituie o cheazășie împotriva ei. Dar la Claggart invidia față de Billy Budd nu era o pornire vulgară. Și nici nu era colorată de acea gelozie plină de teamă, ce-l făcea pe Saul să se adumbrească la față când se gândea,

tulburat, la frumosul și tânărul David. Invidia lui Claggart avea temeiuri mult mai adânci. Dacă privea cu ochi răi trăsăturile frumoase, robustețea veselă și sincera bucurie de viață a tânărului Billy Budd, era pentru că simțea instinctiv că toate aceste însușiri însoțeau un caracter care, în marea-i simplitate, nu voise niciodată răul cuiva și nici nu cunoscuse mușcătura de șarpe a răului plătit în schimb. Duhul cuibărit în trupul lui Billy, duh inefabil, care privea ca prin ferestre prin ochii lui azurii, plutind peste gropițele din obraji săi arși de soare, înmlădiindu-i încheieturile și răsucindu-i cârlionții bălai, tocmai acest duh făcea dintr-însul un marinar chipeș, Marinarul chipeș prin excelență. Cu excepția unei alte persoane, Claggart era poate singurul om de pe vas capabil să aprecieze cum se cuvine fenomenul moral întruchipat de Billy Budd. Iar această capacitate de înțelegere nu făcea decât să-i ațâțe pasiunea, care, printre diferitele forme secrete pe care le căpăta în sufletul lui, lua câteodată forma unui dispreț cinic al inocenței, „ce idee, să fii inocent?!” Totuși, din punct de vedere estetic, maestrul-instructor percepea farmecul inocenței și nepăsarea ei curajoasă, încât aproape c-ar fi vrut și el să fie inocent, deși n-avea nici o speranță.

Incapabil să nimicească răul fundamental din ființa lui, deși era destul de abil pentru a-l ascunde; înțelegând binele dar neputând să-l facă, un om cu firea lui Claggart, înzestrat cu un prisos de energie caracteristic mai tuturor oamenilor astfel alcătuiți, nu are altă cale decât aceea de a se închide în propria-i cochilie și de a-și juca până la capăt, aidoma scorpionului, pentru care, însă, e răspunzător doar creatorul, rolul ce i-a fost hărăzit.

Pasiunea, pasiunea cea mai profundă, nu are nevoie de o scenă somptuoasă pentru a-și juca rolul. Locul ei este printre mitocani, printre cerșetori și printre scormonitorii de gunoaie. Iar împrejurările care-o provoacă, fie ele cât de mărunte sau triviale, nu ne pot da măsura forței sale. În cazul de față, scena este o punte proaspăt spălată, iar unul din factorii externi este ciorba vărsată de-un marinăr înrolat pe-un vas de război.

Când maestrul-instructor a observat de unde venea suvoiul acela unsuros ce-i curgea la picioare, el s-a gândit, desigur, mai bine zis și-a băgat în cap, că nu era la mijloc un simplu accident (ceea ce era, de fapt) ci manifestarea perfidă a unei reacții spontane pe care antipatia lui o provoca din partea lui Billy, manifestare stupidă și inofensivă ca lovitura de copită a unei juninci, care n-ar mai fi fost însă chiar atât de inofensivă dacă juninca ar fi fost un armăsar potcovit. Gândind astfel, Claggart își infuza în fierea invidiei îale vitriolul disprețului. Incidentul în sine îi confirma anumite zvonuri ce-i ajunseseră la ureche grație caporalului Squeak, un omuleț cărunt, poreclit astfel de către marinari din pricina vocii sale pițigăiate și a feței lui ascuțite, pe care și-o tot vâră prin colțurile întunecoase ale punților inferioare, căutând infractori. Porecla asta ironică trezea în mințile oamenilor imaginea unui șobolan într-o pivniță.

Faptul că șeful lui îl folosea indirect ca pe-o unealtă ce-i îngăduia să întindă mici capcane gabierului pentru a-l pune în încurcătură (căci măruntele șicane pe care Billy Budd izbutise până-n prezent să le ocolească, veneau din partea maestrului instructor), faptul acesta îl făcuse pe caporal să tragă, în chip destul de firesc, concluzia că șeful

nu-l iubea de loc pe matelot. Drept care, ca un subaltern fidel ce era, socotise de datoria lui să atâte focul, aducând la cunoștința șefului său anumite glume nevinovate ale voiosului gabier, glume la care adăuga diferite epitete jignitoare auzite, chipurile, din gura lui. Maestrul instructor nu punea niciodată la îndoială adevărul acestor denunțuri, mai cu seamă în legătură cu epitetele, căci știa prea bine cât de nepopular poate deveni un maestru-instructor, îndeosebi unul zeos ca el, și bănuia că mateloții îl împrășcau, pe la spate, cu zeflemelile și batjocura lor: însăși porecla pe care i-o dăduseră (Jemmy Legs) ascundea sub aparența ei hazlie, ostilitatea și lipsa lor de respect. Dar deși ura este lacomă de provocări, cea care-l mistuia pe Claggart nici n-avea nevoie să fie atâțată din afară. Depravarea subtilă e de-obicei extrem de prudentă, deoarece are de ascuns totul. Chiar când bănuiește vreo intenție jignitoare, nu-și poate confirma sau spulbera bănuiala, tocmai din pri cină că se învăluie într-un mister care-o izolează; iar când acționează, nu fără regret, o face fie pe temeiul unei simple bănuieli, fie pe temeiul unei certitudini. Răzbunarea ei tinde să fie monstruos de disproporționată în raport cu presupusa jignire, căci orice om care se răzbună seamănă cu un cămătar cu pretenții exorbitante. Dar oare ce spunea conștiința lui Claggart? Pentru că, deși conștiințele sunt la fel de diferite ca și frunțile oamenilor, fiecă făptură inteligentă, chiar și demonii care, cum zice Sfânta Scriptură, „cred și tremură”, are o conștiință. Cum aceea a lui Claggart nu era decât executarea voinței sale, ea exagera la culme fiecare fleac, pretinzând bunăoară că intenția atribuită lui Billy de a răsturna strachina cil ciorbă, ca și epitetele pomenite, constituiau un cap de acuzație suficient de temeinică, justificând pe depim ostilitatea împotriva lui. Fariseul este ca un Guy Fawkes care se-ascunde în cămările subterane ale unor oameni de felul lui Claggart; aceștia nici

nu concep că răutatea ar putea rămâne fără replică. Probabil că persecuțiile la care maestrul-instructor îl supunea într-ascuns pe Billy aveau scopul de a-i pune la încercare caracterul. Dar ele nu dezvăluiseră la tânărul matelot nici un cusur, de care dușmănia să se poată lega pe față, sau pe care să-l poată măcar folosi ca pe-un soi de autojustificare; astfel încât, incidentul cu strachina, oricât de neînsemnat ar fi fost, era binevenit pentru bizara conștiință ce-i slujea drept sfetnic intim lui Claggart. Și n-ar fi exclus să-l fi încurajat a-l pune pe marinar la noi încercări, la câteva zile după ultimul incident relatat de noi, Billy Budd fu victima unei întâmplări care-l tulbură mai mult decât tot ce pășise până atunci.

Era o noapte foarte caldă pentru latitudinea unde se afla vasul, iar gabierul, care-ar fi trebuit să stea de cart pe puntea de jos, moțăia pe puntea cea mai de sus, unde se cățăraseră, părăsindu-și hamacul încins, suspendat deasupra unei platforme înguste, printre alte o sută de hamacuri, atât de strâns îndesate unele într-altele, încât n-aveau loc să se legene. Billy se culcase, ca în umbra unei coline, sub niște vergi de rezervă, aruncate claie peste grămadă, într-ij arboreletrinchet și arborele-mare, acolo unde se afla și cea mai masivă dintre bărcile vasului. Întins lângă alți trei marinari veniți de jos ca să doarmă aici, moțăia la marginea dinspre arborele-trinchet a maldărului de vergi; întrucât postul lui de veghe ca gabier se afla chiar deasupra teugei, avea oarecum dreptul, consfințit prin uz, să se simtă ca la el acasă în această parte a vasului.

Deodată se trezi, simțindu-și, ca prin vis, umărul atins de un individ care sondase probabil și somnul celorlalți

marinari; când gabierul își înălță capul, individul îi șopti repede la ureche:

-Strecoară-te în port-sarturi, Billy! Se pune ceva la tale. Nu vorbi! Hai, grăbește-te! Vin și eu după tine, îndată!

Și se făcu nevăzut.

Întocmai ca mulți alți oameni buni la suflet, Billy avea unele din slăbiciunile care merg mână-n mână cu bunătatea printre aceste slăbiciuni se număra și oroarea, mai bine zis neputința de a spune pe șleau nu, la orice propunere ce nu i se părea absurdă, răuvoitoare sau nedreaptă. Și. Cum avea sânge cald în vine, îi lipsea calmul flegmatic al acelor care răspund. La orice propunere printr-o pasivitate totală. Ca și frica lui instinctivă, capacitatea lui de a înțelege tot ceea ce depășea limitele cinstei și ale naturii se manifesta rareori spontan. Și-apoi, în cazul de față era încă amețit de somn.

Se sculă, totuși, în neștire, și, întrebându-se, leneș, ce anume „se pune la cale”, porni spre locul indicat de celălalt, una dintre cele șase platforme înguste, așezate în afara parapetelor înalte și ascunse de numeroasele noduri și funii împletite ale șarturilor și școteâor; aceste platforme aveau, pe un mare vas de război din acea epocă, dimensiuni pe măsura corpului navei. Pe scurt, semănau cu niște balcoane negre, suspendate deasupra mării, și într-atât de izolate, încât unul dintre marinari, un bătrân lup de mare, cam neconformist și meditativ din fire, se retrăgea acolo chiar și pestezi, ca într-o capelă particulară.

Individul care-l trezise pe Billy Budd veni în curând după el, în această ascunzătoare. Luna încă nu răsărise, iar stelele erau învăluite într-un fel de negură. Billy nu putea vedea deslușit fața necunoscutului. Totuși, ceva din silueta și aerul lui îl făcu pe Billy să-l ia drept unul din oamenii de la pupa. Și nu se înșela.

-Ascultă, Billy! îi spuse omul, cu același glas șoptit și prudent: Ai fost înrolat cu de-a sila, nu-i așa? Și eu la fel.

Și făcu o pauză, vrând parcă să vadă ce efect au vorbele lui. Dar Billy, neștiind ce să creadă despre toate astea, nu-i răspunse.

-Billy, urmă celălalt, nu suntem singurii în situația asta. Mai sunt și alții, o ceată întreagă. N-ai putea să ne dai o mână de ajutor, la caz de... nevoie?

-Ce vrei să spui? îl iscodi Billy, care abia acum se trezise de-a binelea.

-Sst! Sst! (șoapta grăbită deveni voalată). Ia te uită! (Și omul îi întinse două mici obiecte ce licăreau palid în noapte). Le vezi? Ale tale-au să fie, Billy, dacă-ai să...

Dar Billy îl întrerupse, cu o furie care, grăbindu-se să se rostească, îi scotea la iveală beteșugul glasului:

-La d-d-dracu, n-n-nu știu ce v-v-vrei, dar ai f-f-face mai b-b-bine s-o ștergi!

Buimăcit, omul rămase locului, dar Billy îi strigă, sărind în picioare:

— D-d-dacă n-o ștergi, t-t-te arunc peste p-p-parapet!

Dându-și seama că Billy nu glumea, misteriosul emisar dispăru în direcția arborelui-mare, pe sub vergile de rezervă.

-Hei, ce se-ntâmplă acolo? mormăi un matroz de la teuga, trezit din somn de zbieretele lui Billy. A, tu erai, Frumosule? exclamă el, recunoscându-l pe gabier, care se întorsese pe punte. De bună seamă că s-o fi întâmplat ceva dacă ai ajuns să te bâl-bâlbâi!

— A! zise Billy, controlându-și vocea. Am dat peste un tip de la pupa în partea noastră de vas și l-am poftit să se-ntoarcă la locul lui.

— Asta-i tot ce i-ai făcut? întrebă cu țâfnă celălalt, un bătrân arțăgos, cu fața și părul de un roșu cărămiziu, ce-i atrăsese porecla de Piper Roșu. Pe derbedeii ăștia eu i-aș însura cu fiica tunarului! adause el, dând a înțelege prin această expresie că i-ar lungi pe un tun spre a fi biciuiți, drept pedeapsă disciplinară.

Explicația dată de Billy asupra tulburării sale de moment i se păru oricum satisfăcătoare bătrânului matroz pentru că, dintre toți membrii echipajului unei corăbii, cei afectați la teuga, îndeobște veterani fanatici în prejudecățile lor marinărești, sunt cei mai înverșunați adversari ai oricărei invazii pe teritoriul lor, îndeosebi din partea marinarilor de la pupa, despre care au o părere foarte proastă, întrucât aceștia sunt, mai toți, oameni ai uscatului, care nu se cațără pe vergi decât pentru a strânge sau a desfășura vreo velă, și nu se pricep nici măcar să mânuiască acul de matisat sau să facă un „cap de berbece...”

Incidentul acesta îl tulbură foarte pe Billy Budd. Era o experiență cu totul nouă pentru el: nu mai fusese niciodată acostat în felul acesta, pe ascuns, de un intrigant. Înainte de această întâlnire, nici nu-l cunoscuse pe marinarul de la pupa, întrucât posturile lor erau foarte depărtate: unul făcea de cart sus pe catarg, iar celălalt jos pe punte, la pupa.

Ce-o fi vrut individul? Dar oare cele două obiecte strălucitoare pe care i le pusese sub ochi, erau într-adevăr guinee? De unde le avea, oare? Doar se știe că, pe mare, până și butonii de rezervă sunt rari!

Cu cât se gândea mai mult la întâmplarea asta, cu atât se simțea mai perplex, mai tulburat și mai descumpănit. Respingând cu scârbă o propunere care, deși n-o prea înțelegea, nu-i mirosea a bine, Billy Budd proceda întocmai ca un cal tânăr proaspăt întors de la păscut, care, adulmecând brusc miasmele vreunei uzine chimice, furnăie de zor, ca să le alunge din nări și din plămâni. Această stare de spirit anula în sufletul lui orice dorință de a mai sta de

vorba cu individul, pentru a obtine de la el lamuriri in legatura cu scopul pe care-l urmarise, acostandu-l. Si totusi era, fireste, curios sa vada cum arata pe lumina acest mesager nocturn.

Il pândi in dupa amiaza urmatoare, in timpul primului sau cart, si-l zari printre oamenii care fumau in partea dinainte a punții superioare, unde fumatul era permis. Il recunosc mai degraba dupa silueta si statura lui decat dupa fața-i rotundă și pistruiată, cu niște ochi sticloși, de un albastru spălăcit, umbriți de gene aproape albe.

Billy nu era, totuși, sigur că flăcăul acesta cam de aceeași vârstă cu el, care sporovăia și râdea slobod, rezemat de un tun, era conspiratorul din ajun. Prea părea jovial și năuc! Și cam prea durduliu pentru un marinar, fie el și unul de la pupa! Pe scurt, era ultimul dintre oameni pe care l-ai fi putut bănuî copleșit de gânduri, îndeosebi de acele gânduri primejdioase, pe care se cuvine să le atribui unui conspirator pus pe fapte mari, sau chiar agentului unui astfel de conspirator.

Fără ca Billy să-și dea seama, individul îl observase înaintea lui, aruncându-i o privire piezișe. Iar când simți că Billy îl privește, îl saluta ca pe-un vechi prieten, scuturând din cap în semn că-l recunoaște, dar nu-și întrerupse conversația pe care-o purta cu ceilalți fumători.

Două trei zile mai târziu, întâlnindu-l întâmplător pe Billy în cursul plimbării de seară pe una dintre punți, îi

adresă în treacăt o vorbă prietenească, atât de neașteptată și atât de echivocă, date fiind împrejurările

încât Billy se simți stânjenit și nu știu ce să-i răspundă. Drept care, o lăsă să treacă neobservată.

Billy era acum și mai perplex decât înainte. Deșartele presupuneri pe care era silit să le facă, erau atât de străine de el, și-l tulburau atât de adânc, încât se strădui din răspuțuri să le stăvilească. Nu-i trecu nici o clipă prin minte că era de datoria lui de marinar leal să raporteze superiorilor despre această întâmplare atât de suspectă. De altfel, chiar dacă i-ar fi venit, ideea să raporteze, gândul că fapta lui ar semăna cu un denunț mârșav, l-ar fi împiedicat s-o săvârșească, într-atât de generoasă era mentalitatea lui de novice. De aceea, păstră taina pentru sine. Totuși, o dată, nu se putu opri să nu-și descarce puțin sufletu! în fața bătrânului danez. Era o noapte înmiresmată, iar vasul parcă încremenise pe mare; cei doi ședeau tăcuți pe punte, cu capetele rezemate de parapet. Îmbiat poate de această atmosferă de vrajă, Billy îi povesti o parte din cele întâmplate, fără a indica vreun nume, căci scrupulele sale lipsite de temei îl împiedicau să-i destăinuie cuiva întreaga poveste. Ascultând vorbele lui Billy, înțeleptul danez păru să ghicească mai mult decât i se spunea; după ce rămase câteva clipe pe gânduri, cu o expresie concentrată, ce-i aduna parcă zbârciturile într-un singur punct și-i ștergea de pe față zâmbetul acela sarcastic, pe care-l avea adesea, bătrânul rosti:

— Nu ți-am zis eu, Baby Budd?

— Ce mi-ai zis? îl întrebă Billy.

— Că Jemmy Legs nu te-nghite.

— Bine, dar ce legătura-i între Jemmy Legs și nebunul ăla de la pupa? exclamă Billy uluit.

— Aha, vasăzică era unul de la pupa?! O labă de pisică! [*Joc de cuvinte intraductibil: cat's paw (literal: labă de pisică) înseamnă în englezește și iscoadă (sau unealtă), și briză ușoară, care încrețește suprafața mării*]. O labă de pisică!

După această exclamație, despre care nu se putea ști dacă se referă la adierea ce încrețea tocmai atunci marea liniștită, sau dacă are un tâlc mai subtil, legat de omul de la pupa, bătrânul vrăjitor își răsuci brusc, cu dinții lui negri, bucata de tutun presat pe care-o ținea în gură, nemaicatadicsind să răspundă la întrebarea lui Billy, stăruitor repetată de acesta. Bătrânul avea obiceiul de a se învălui într-o tăcere îndărătnică atunci când i-era pusă la îndoială, prin întrebări sceptice, vreuna dintre sentințele sale oraculare sentințe nu totdeauna limpezi, ci mai degrabă pline de obscuritatea caracteristică mai tuturor formulelor dedice oricare ar fi izvorul lor. O îndelungă experiență îl învățase, probabil, pe bătrân să adopte această prudență amară, ce-i dicta să nu se amestece în treburile altora, și să nu dea niciodată un sfat.

În ciuda categoriceii afirmații a danezului că maestrul-instructor era la obârșia ciudatelor necazuri pătimite de Billy pe bordul vasului „Indomitable”, tânărul matelot era

dispus să le pună în seama oricui, mai degrabă decât în seama omului care, potrivit spuselor sale, „avea totdeauna o vorbă bună” pentru el. Faptul acesta era de mirare, deși poate numai în aparență, în anumite privințe, unii marinari rămân destul de naivi, chiar la o vârstă matură. Iar un tânăr cu firea atleticului nostru gabier nu-i decât un copil. Totuși, inocența desăvârșită a unui copil nu-i decât expresia ignoranței sale depline: ea scade pe măsură ce i se dezvoltă inteligența. Dar, la Billy Budd, inteligența, atâta câtă avea, se dezvoltase fără a-i altera naivitatea. Experiența este, desigur, un bun învățător, dar la anii lui, Billy nu agonisise o experiență prea mare. Și-apoi, era lipsit cu desăvârșire de acea cunoaștere instinctivă a răului, care, la oamenii răi sau nu îndeajuns de buni din fire, precede experiența și, de aceea, poate fi un apanaj al tinereții însăși, precum se vede limpede în anumite cazuri.

Ce putea Billy să știe despre om, altceva decât ceea ce știa despre marinarii simpli care întruchipau, pentru el, omenirea? Cât despre marinarul de modă veche, marinarul înăscut, de tipul „lupului de mare”

— Acesta se deosebește radical, în unele privințe, de omul de pe uscat, deși face parte din aceeași speță. Marinarul are francheță, pe când omul de pe uscat are rafinament. Pentru marinar viața nu este un joc care cere multă bătaie de cap, ca de pildă, jocul de șah, în care se fac puține mutări directe, țelul fiind atins în chip indirect; un joc sucit, plicticos și steril, care nu merită nici măcar biata luminare ce se mistuie pentru a-l lumina.

Da, ca tagmă, marinarii sunt un neam juvenil. Până și păcatele lor poartă pecetea juvenilității. Acest lucru e cu atât mai adevărat în ce-i privește pe marinarii de pe vremea lui Billy. De asemenea, trebuie spus că unele trăsături caracteristice tuturor marinarilor sunt adesea și mai pronunțate la cei tineri. Orice marinar e obișnuit să execute ordinele fără să le discute; viața lui pe bordul unei corăbii este orânduită din exterior; marinarul nu cunoaște promiscuitatea în relațiile cu ceilalți oameni, relații libere, întemeiate pe egalitate, cel puțin la suprafață, care te-nvață curând că, dacă nu manifesti o neîncredere pe atât de adâncă pe cât de frumoase sunt aparențele, riști s-o pățești rău. Neîncrederea practică fără ostentație este o atitudine curentă, nu atât printre oamenii de afaceri, cât printre oamenii care-ajung să-și cunoască semenii în relații mai puțin superficiale decât cele de afaceri, mă refer la anumiți oameni de lume; neîncrederea este atât de curentă printre ei, încât sfârșesc prin a o practica în mod inconștient, iar unii dintre ei ar rămâne probabil sincer mirați dacă li s-ar spune că această, neîncredere este una din trăsăturile lor caracteristice.

După micul incident cu strachina de ciorbă, Billy Budd nu mai avusese neplăceri în legătură cu hamacul, cu sacul lui marinăresc, sau cu aite asemenea lucruri.

În același timp, surâsul și vorba prietenoasă cu care era gratificat din când în când, deveniseră dacă nu mai frecvente, ceva mai pronunțate decât înainte.

Existau, de la o vreme, și alte semne. Când Claggart zărea, fără a fi observat, silueta zveltă a lui Billy printre alți

tineri ce se plimbau, schimbând glume, pe puntea de sus a tunarilor, în clipele de răgaz ale celui de-al doilea cart, privirea lui îl urmărea pe veselul Hyperion marin cu o expresie melancolică și meditativă, iar ochii i se umpleau de ciudate lacrimi febrile.

Claggart avea atunci înfățișarea unui om profund nefericit. Iar uneori expresia aceea melancolică avea o nuanță de gingașă tandrețe, ca și cum Claggart ar fi putut chiar să-l iubească pe Billy, dacă destinul nu s-ar fi opus. Era, însă, o nuanță trecătoare, alungată grabnic de o expresie cruntă, care-i crispa fața, făcând-o să semene, o clipă, cu o nucă zbârcită. Alteori, însă, când îl zărea pe gabier venind în direcția lui, se dădea în lături cu câțiva pași ca să-l lase să treacă, și-l învăluia în privirea sardonică a unui Guise, dezvelindu-și dinții strălucitori. Dar în cazul unei întâlniri neașteptate, în ochii lui scăpăra o lumină roșie, ca o scânteie ce țâșnește din nicovală într-o covălie întunecoasă. Scăpărarea aceea aprigă părea ciudată în ochii lui care, de-obicei, erau de un violet închis, nuanță dulce între toate.

Deși unele dintre aceste toane diavolești nu puteau scăpa atenției lui Billy, ele depășeau puterea de înțelegere a unuia cu firea lui. Și-apoi, în alcătuirea lui sufletească nu intra câtuși de puțin acea intuiție care, în unele cazuri, transmite ignoranței nevinovate sentimentului instinctiv al apropierii răului. El socotea că maestrul instructor se purta uneori într-un fel ciudat. Atâta tot. Aerul franc și vorbele prietenoase rostite din când în când, erau luate drept ceea

ce păreau să fie, căci tânărul matelot nu auzise niciodată vorbindu-se despre „omul cu limba mieroasă”.

Dacă gabierul ar fi fost conștient că săvârșise sau rostise ceva care-ar fi putut stârni animozitatea instructorului, ar fi fost cu totul altceva, iar privirea lui ar fi devenit măcar mai clară, dacă nu mai ageră. Dar așa, era orbit de propria-i inocență.

Billy avu aceeași reacție și în altă împrejurare. Doi subofițeri, armurierul și șeful de cală, cu care nu schimbase niciodată vreo vorbă, deoarece atribuțiile lui pe vas nu-l puneau în contact cu ei, începuseră să-i arunce, ori de câte ori întâmplarea îl scotea în drumul lor, niște priviri caracteristice de-obicei oamenilor care pun ceva la cale împotriva celui astfel privit. Dar privirile lor nu-i păreau lui Billy suspecte sau măcar demne de a fi luate în seamă, deși știa prea bine că armurierul și șeful de cală, ca și magazinierul, farmacistul și alți gradați erau, potrivit uzanțelor marinărești, colegi de popotă cu maestrulinstructor și, ca atare, aveau urechi vrednice de confidențele lui.

Par popularitatea dobândită de chipeșul nostru marinar prin bărbăteasca îndrăzneală de care dădea dovadă la nevoie și prin irezistibila lui voie-bună, calități ce nu implicau vreo superioritate intelectuală aptă a stârni invidia, popularitatea asta aproape generală îl îndemna pe Billy să acorde și mai puțină atenție ochiadelor tăcute despre care-am pomenit, și de a căror semnificație nu-și putea da seama.

Cât despre marinarul acela de la pupa, Billy îl vedea foarte rar, din motive pe care le-am mai arătat; totuși, ori de câte ori se întâmpla să se întâlnească, individul dădea vesel din cap, ca la vederea unei vechi cunoștințe, și uneori își însoțea acest gest cu o vorbă prietenoasă. Oricare ar fi fost scopul urmărit la-nceput de către acest tânăr dubios, sau. De către omul care-l trimisese la Billy, purtarea lui în asemenea întâlniri dovedea că renunțase definitiv la acel scop. S-ar fi zis că ticăloșia lui precoce (și orice ticălos de rând e precoce) îi jucase lui însuși o festă, sau că omul căruia încercase să-i întindă o capcană ca unui neroz îi dejucase, prin însăși nerozia și ignoranța lui, planul.

Dar oamenii isteți la minte ar putea opina că Billy ar fi trebuit, în mod normal, chiar la prima lui întâlnire cu marinarul de la pupa, întâlnire atât de brusc curmată, să-l întrebe pe șleau ce anume urmărea. Ei ar mai putea crede că ar fi fost cât se poate de firesc din partea lui Billy să-i descoasă pe câțiva dintre ceilalți marinari recrutați cu de-a sila, pentru a-și da seama dacă aluziile vagi ale emisarului la o răscoală pusă la cale pe bordul vasului aveau sau nu vreun temei. Da, oamenii isteți la minte ar putea gândi astfel. Dar e nevoie, poate, de ceva mai mult, sau de cu totul altceva decât de simpla istețime pentru a înțelege cum se cuvine un caracter ca acela al lui Billy Budd.

Cât despre Claggart, monomania lui, dacă monomanie se cheamă ceea ce dezvăluia el, fără să vrea, prin ieșirile pomenite mai înainte, deși se silea îndeobște să și-o ascundă sub masca unei purtări rezonabile, de om stăpân pe sine, monomania asta îl mistuia ca un foc subteran, din ce în ce mai afund. Era de așteptat să se întâmple un eveniment hotărâtor.

După misterioasa convorbire cu omul de la pupa, convorbire pe care Billy o curmase atât de răspicat, nu se petrecu nimic deosebit de important pentru povestirea noastră, până la evenimentele pe care le vom relata acum.

După cum am mai arătat, întrucât fregatele (desigur mult mai rapide decât vasele de linie) lipseau pe vremea aceea din escadra engleză din Mediterana, „Indomitable” nu era folosit numai ca bastiment-iscoadă, ci primea uneori și câte-o misiune mai importantă, departe de restul flotei. Și asta, probabil, nu numai datorită însușirilor sale navale neobișnuite la un vas de acest tip, ci și datorită caracterului aparte al comandantului său, caracter ce-l făcea, pare-se, cu osebire apt să îndeplinească orice misiune, ale cărei dificultăți neprevăzute puteau cere o inițiativă promptă, în împrejurări în care, pe lângă calitățile obișnuite ale unui bun ofițer de marină, era nevoie de multă pricepere și abilitate. În cursul unei astfel de misiuni, o misiune de lungă durată, tocmai când ajunsese la o maximă depărtare de restul flotei, „Indomitable” se pomeni față-n față cu un vas inamic. Era spre sfârșitul dupăamiezii. Vasul inamic, o fregată zveltă, o lua la sănătoasa, cu toate pânzele sus, după ce-și dădu seama că nava observată prin ocean îi era net superioară ca tonaj și ca număr de oameni. După o urmărire deznădăjduită, care ținu până pe la jumătatea primului cart de noapte, fregata izbuti să scape definitiv.

Nu peste multă vreme după încetarea urmăririi, și înainte ca emoțiile provocate de aceasta să se fi potolit pe deplin, maestrul instructor ieși din ascunzătoarea lui și-și făcu apariția lângă arborele mare, așteptând respectuos, cu pălăria în mână, să fie observat de către căpitanul Vere, care se plimba singur pe partea bătută de vânturi a dunetei,

iritat desigur de eșecul urmăririi. Claggart stătea pe locul rezervat gradelor inferioare când acestea doreau să aibă o convorbire specială fie cu ofițerul de servicii, fie cu însuși comandantul. Se întâmpla, însă, foarte rar ca un marinar sau un subofițer să ceară audiență la comandant: potrivit obiceiului, o făcea doar în cazul când avea vreun motiv excepțional.

Absorbit de gândurile sale, comandantul se pregătea să-și continue plimbarea în sens invers, când observă prezența lui Claggart, care stătea, cu pălăria întinsă, într-o expectativă respectuoasă. Trebuie spus că acest subofițer îi era cunoscut căpitanului Vere abia din ultima cursă a vasului, când Claggart se transferase de pe un alt vas (aflat în reparație) spre a lua locul fostului maestru instructor de pe „Indomitable”, lăsat la vatră pentru incapacitate.

În clipa când comandantul își dădu seama cine era omul care aștepta atât de respectuos un semn din parte-i, fața lui căpătă o expresie ciudată, asemănătoare celei ce se zugrăvește pe fața unui om care se întâlnește, pe neașteptate, cu o cunoștință nu îndeajuns de veche pentru a fi realmente cunoscută, dar a cărei înfățișare îi provoacă, pentru prima oară, o vagă repulsie. Se opri, totuși, și spuse, cu obișnuitul său ton oficial, nu lipsit, însă, de o anume iritare:

-Ei bine, ce dorești, instructore?

Cu aerul unui subaltern care se simte, cu părere de rău, obligat să aducă la cunoștință o veste proastă, și care, deși hotărât să fie sincer, ține morțiș să evite orice exagerare, Claggart vorbi, supunându-se îndemnului sau mai bine zis ordinului comandantului. Exprimându-se în limbajul unui om nu lipsit de educație, el raportă, deși nu pretind a-i reda întocmai cuvintele, că în cursul urmăririi fregatei inamice și al pregătirilor pentru eventuala ciocnire, avusese prilejul să se convingă că exista cel puțin un element periculos pe bordul acestui vas, al cărui echipaj nu cuprindea numai oameni ce se făcuseră vinovați de participare la ultimele răscoale, dar și alții, care, aidoma marinarului cu pricina, nu se înrolaseră voluntar în flota majestații-sale... Aici, căpitanul Vere îl întrerupse, cu oarecare enervare:

-Vorbește pe șleau, omule! Spune că au fost înrolați cu de-a sila! Claggart făcu un gest de supunere și continuă:

În vremea din urmă, el (Claggart) începuse a bănuî că pe punțile inferioare se desfășura o agitație secretă, provocată de marinarul cu pricina, agitație de care nu fusese îndeajuns de sigur ca să se simtă îndreptățit a raporta despre ea. Dar în urma celor observate, în după-amiaza aceea, la respectivul marinar, bănuiala vagă privitoare la o activitate clandestină se transformase într-un fel de certitudine.

-Îmi dau perfect de bine seama, adăugă el, de grava răspundere ce-mi asum făcând un raport careatrage după sine asemenea consecințe pentru pomenitul marinar, pe lângă că poate spori temerile pe care e firesc să le simtă

orice comandant de vas, după nefericitele întâmplări petrecute recent, știți desigur la ce mă refer...

Luat prin surprindere, căpitanul Vere nu-și putu la^neput ascunde pe de-a-ntregul neliniștea. Dar, în timp ce-l asculta pe Claggart, această neliniște făcu loc treptat unei iritări provocate de felul cum subofițerul își prezenta raportul. Se abținu, totuși, să-l întrerupă, până-n clipa când îl auzi pe Claggart spunând în încheiere:

— Ferească Dumnezeu, excelență, ca „Indomitable” să pățească la fel ca...

— N-avea dumneata grijă! îi tăie vorba comandantul, cu fața schimonosită de mânie, ghicind instinctiv că subofițerul voia să-i pomenească de-un vas, pe care Răscoala din Nord căpătase proporții deosebit de tragice, punând la un moment dat în pericol viața comandantului său. Această aluzie îl scotea din sărite pe căpitanul Vere. Faptul că un subofițer îi pomenea, nodoronc-tronc, de evenimentele recente, i se părea un indiciu de revoltătoare lipsă de modestie, mai ales când ofițerii înșiși evitau cu atâta grijă să vorbească despre acest subiect. În afară de asta, comandantul, înzestrat cu un acut simț al demnității, vedea în vorbele subofițerului o încercare de a-l intimida. Și era oarecum mirat că omul acesta, care dovedise atât de mult tact în exercitarea funcțiilor sale, cel puțin așa i se păruse comandantului, se arăta atât de lipsit de tact în cazul de față.

Dar aceste gânduri, ca și îndoielile ce-i treceau prin minte, cedară brusc locul unei bănuieli încă vagi, dar destul de puternice pentru a-i influența receptivitatea față de veștile proaste ale lui Claggart. O experiență îndelungată îi îngăduise să cunoască îndeaproape complicata viață de pe punțile inferioare, viață care, ca oricare alta, își are ascunzișurile ei tainice și latura ei dubioasă (aceea pe care oamenii o dezaprobă îndeobște); iată de ce, căpitanul Vere nu se lăsă tulburat peste măsură de revelațiile subofițerului. Mai mult încă, deși, având în vedere recentele evenimente, era necesar să se acționeze grabnic la cel dintâi indiciu serios de recidivă a spiritului de revoltă, el personal socotea că n-are rost să întrețină ideea unei revolte latente, dând prea repede crezare spuselor unui informator, chiar dacă acesta era un subaltern de-al său, însărcinat, printre altele, cu misiunea de a-i ține echipajul sub supraveghere polițienească. Comandantul n-ar fi nutrit poate această convingere dacă n-ar fi avut, ceva mai înainte, ocazia de a-l vedea pe Claggart desfășurând un zel patriotic care-l enervase, părându-i-se cam factice și cam exagerat. Și-apoi, însăși siguranța de sine și emfaza cu care subofițerul își prezentase raportul, îi amintea în chip ciudat de un muzicant care depusese o mărturie falsă într-un caz grav judecat de o curte marțială, din care făcuse parte și căpitanul Vere, pe vremea când era numai locotenent.

— Pretinzi că există cel puțin un om periculos pe bord: numește-l! îl somă căpitanul pe Claggart, curând după ce-l întrerupsese din vorbă, nelăsându-l să-și sfârșească aluzia perfidă.

— William Budd, excelență. Un gabier...

— William Budd?! Îngână căpitanul, sincer mirat...

E vorba cumva de omul pe care locotenentul Ratcliffe l-a adus nu demult de pe bordul unui vas comercial? De tânărul acela care pare să fie atât de popular în rândurile echipajului? De Billy, sau „Marinarul chipeș” cum îi spun oamenii?

— Da, excelență, chiar de el e vorba. Căci, în ciuda tinereții și a frumuseții sale, e foarte viclean. Nu degeaba se vâra în sufletul camarazilor săi, câștigându-le bunăvoința; la o adică, ei ar putea pune o vorbă bună pentru el! V-a pomenit oare locotenentul Ratcliffe de gluma pe care-a făcut-o Budd când a sărit de la pupa cargoului în șalupa ce venise să-l aducă la vasul nostru? Însăși veselia lui e o mască menită să ascundă ura pe care-o simte în legătură cu faptul că a fost înrolat cu de-a sila. Dumneavoastră ați observat numai obrazul lui frcimos, dar sub bujorii ăștia se ascunde, poate, o capcană.

„Marinarul chipeș” îi atrăsese, firește, încă de la început atenția căpitanului, ca o figură aparte printre ceilalți membri ai echipajului. Deși în general se arăta cam rezervat față de ofițerii săi, comandantul îl felicitase pe locotenentul Ratcliffe pentru norocul de a fi găsit un asemenea specimen ai genului uman, vrednic să pozeze, nud, pentru o statuie a lui Adam înainte de Cădere.

Cât despre gluma prin care Billy își luase rămas bun de la vasul „Drepturile Omului”, căpitanul Vere își amintea că locotenentul Ratcliffe îi raportase despre ea, însă cam pe

ocolite, așa cum ar fi povestit o întâmplare hazlie; și deși el personal o interpretase (greșit) drept o ieșire ironică, își făcuse o părere și mai bună despre tânărul recrut, deoarece, ca ostaș al marinei, nu putea decât să admire curajul unui om capabil să se lase, cu atâta bun simț și voioșie, luat cu hapca. În afară de asta, conduita gabierului, în măsura în care avusese prilejul s-o observe, îi confirmase căpitanului prima impresie favorabilă; cât despre calitățile de marinăr ale noului recrut, ele i se păruseră atât de remarcabile, încât se gândise la un moment dat să-l promoveze într-un post care l-ar fi putut aduce sub directa lui supraveghere, și anume în postul de șef al gabiei mari, în locul unuia mai puțin tânăr ca el, și tocmai de-aceea mai puțin corespunzător pentru acest post. În paranteză fie spus, întrucât oamenii de pe gabia mare n-aveau de mânuit pânze atât de grele, ca velele de jos ale arborelui-mare și arborelui trinchet, un tânăr capabil părea cel mai potrivit pentru a-i conduce, și chiar era de preferință ales în postul de șef, având sub conducerea lui niște flăcăiandri adesea foarte necopți. Într-un cuvânt, căpitanul Vere văzuse, încă de la început, în Billy Budd ceea ce în jargonul nautic al vremii se numea un „plasament regal”, adică, pentru flota maiestății-sale, un plasament foarte convenabil, făcut cu puține cheltuieli sau chiar fără nici o cheltuială.

După o scurtă pauză, în timpul căreia își aminti de toate aceste lucruri și cântări în gând aluzia lui Claggart la o „capcană ascunsă” (de ce-o cântărea mai mult, de. Acea se îndoia de buna credință a informatorului), căpitanul Vere se întoarse brusc spre el și-i spuse cu o voce scăzută:

-De ce vii la mine, instructore, cu-o poveste atât de descusută? Cât despre Budd, citează-mi măcar o vorbă sau

o faptă de-a lui care să confirme acuzația ce i-o aduci, la seama ce spui, adaugă el apropiindu-se de Claggart. Țin totdeauna pregătită o nuia pentru martorii mincinoși!

-Vai, excelență! suspină Claggart, scuturându-și cu smerenie capul statuar, ca și cum ar fi deplâns această nemerită asprime de ton. Apoi, redevenind țăntoș, ca pentru a-și afirma cinstea pusă la îndoială, îi cită căpitanului unele vorbe și fapte care, la un loc, îndreptățeau, în ipoteza autenticității lor, cele mai grave acuzații împotriva lui Budd. Și adăugă că, pentru unele dintre acestea, se puteau găsi și „probe concludente”.

Căpitanul Vere îl lăasă pe Claggart să-și sfârșească vorba, încercând să sondeze, cu ochii lui cenușii, nerăbdători și neîncredători, ochii violeți și placizi ai maestrului instructor. Apoi rămase pe gânduri o clipă. Eliberat de căutătura iscoditoare a comandantului, Claggart îl observă atent, cu o expresie greu de descris.

-Expresia unui om dornic să ghicească pe fața interlocutorului său rezultatul tacticii folosite; o asemenea expresie trebuie să fi avut purtătorul de cuvânt al pizmașilor fii ai lui Iacob, când i-au arătat acestuia haina mânjită de sânge a tânărului Iosif, înșelându-l pe îndureratul patriarh.

Cu toate că, datorită unei calități neobișnuite a fibrei sale morale, căpitanul Vere putea intui precis esența caracterului oricărui om. Cu care avea de-a face, impresia lui despre Claggart și despre ceea ce se petrecea realmente în sufletul acestuia, se întemeia nu atât pe intuiție, cât pe o

bănuială puternică, „grevată ce-i drept de unele îndoieli stranii. Perplexitatea ce i se citea pe față era în legătură nu atât cu omul denunțat, așa cum își închipuia Claggart, cât cu denunțatorul însuși, căpitanul Vere întrebându-se cum ar putea acționa mai bine împotriva lui. La început voise, firește, să-i ceară lui Claggart să aducă „probele concludente” despre care pomenise. Dar procedând astfel, ar fi dat în vileag toată povestea, ceea ce, în actualele împrejurări, ar fi putut avea consecințe nedorite asupra echipajului. Povestea ar fi luat sfârșit dacă s-ar fi dovedit că Claggart depusese o mărturie mincinoasă. De aceea, înainte de a verifica acuzația, îl va verifica, practic, pe acuzator, socotind, că acest lucru se putea realiza în mod discret, fără tâmbălău.

Măsura pe care se hotărî să o ia, făcea necesară o schimbare de decor, mai bine zis transferarea scenei într-un loc mai puțin expus privirilor decât larga punte a dunetei. Căci deși cei câțiva ofițeri de artilerie aflați în preajmă se retrăsese, potrivit etichetei navale, în clipa când căpitanul Vere își începuse plimbarea pe punte, și nu cutezaseră desigur să micșoreze distanța în timpul discuției sale cu Claggart, purtată cu voce joasă de amândoi, astfel încât nu puteau fi auziți de nimeni, mai ales că bătea vântul, iar valurile clipoceau, totuși discuția asta, prelungindu-se, atrăsese atenția câtorva gabieri cocoțați pe vergi și chiar unora dintre marinarii de pe punțile de mijloc sau mai din față.

De îndată ce hotărî ce avea de făcut, căpitanul Vere trecu la fapte. Întorcându-se brusc spre Claggart, îl întrebă:

— Ascultă, instructore, Budd e de cart în clipa de față?

— Nu, excelență, răspunse Claggart.

Atunci, adresându-se aspirantului celui mai apropiat, căpitanul strigă:

— Domnule Wilkes! spune-i lui A.lbert să vină la mine!

Albert era un fel de valet al căpitanului, care avea multă încredere în acest băiat, prețuindu-i discreția și lealitatea.

— Îl cunoști pe Budd, gabierul? îl întrebă comandantul pe băiat, când acesta se înfățișă.

— Îl cunosc, domnule căpitan.

— Du-te și caută-l. Nu-i de servici. Spune-i, între patru ochi, să vină la pupa. Ai grijă să nu stea de vorbă cu nimeni. Ține-l de vorbă până ajungi cu el aici, și abia atunci comunică-i, dar nu înainte, că e așteptat în cabina mea. Ai priceput? Hai, du-te! Instructore, fii bun fi arată-te pe punțile inferioare. Iar când vei socoti că Albert a avut vreme să se-ntoarcă împreună cu marinarul căutat, pregătește-te să-l urmezi pe tăcute în cabina mea.

Gabierul se arătă destul de mirat când se pomeni închis în cabină, împreună cu comandantul și cu Claggart. Mirarea lui era, însă, lipsită de teamă sau neîncredere. Un om necopt dar atât de cinstit și generos din fire ca el, simte foarte târziu, deși uneori nu simte de loc, semnele prevestitoare ale unor primejdii mai grave ce-l amenință din partea semenilor săi. Singura idee ce se formă în mintea tânărului marinar fu aceasta: „Da, am avut totdeauna impresia că mă bucur de simpatia căpitanului. Mă întreb dacă nu cumva are de gând să mă numească bosman al șalupei sale, Mi-ar plăcea postul ăsta. Pe semne că l-a chemat pe maestrul instructor ca să-i ceară referințe despre mine.”

— Închide ușa, planton! zise comandantul. Stai în prag, și nu lăsa pe nimeni să intre. Și acum, inștrutore, repetă în fața acestui om ceea ce mi-ai spus despre dânsul.

Și comandantul se pregăti să scruteze fețele celor doi oameni pe care vroia să-i confrunte.

Cu pasul măsurat și cu calmul sigur de sine al unui medic de spital ce se-apropie în sala comună de vreun pacient la care a remarcat simptomele unei crize iminente, Claggart înaintă hotărât spre Billy și, privindu-l în ochi ca și cum ar fi vrut să-l hipnotizeze, își repetă pe scurt acuzația.

La început Billy nu pricepu. Dar când pricepu, în sfârșit, obrajii lui îmbujorați se acoperiră parca de o lepră albă. Rămase încremenit, ca un om tras în țeapă, căruia i s-a pus un căluș în gură. Între timp, ochii acuzatorului, fără a

se dezlipi de ochii albaștri și holbați ai acuzatului, suferiseră o schimbare extraordinară, devenind din violeți, cum erau de-obicei, de un purpuriu murdar. Aceste faruri ale intelectului uman își pierduseră orice expresie omenească, holbându-se, reci și străini, aidoma ochilor anumitor făpturi necatalogate ale adâncurilor. Dacă prima privire hipnotică fusese aceea a unui șarpe care-și fascinează prada, ultima privire era ca saltul hulpav al unui pește-torpilă.

— Vorbește, omule! îl îndemnă căpitanul Vere pe tânărul marinar încremenit, a cărui înfățișare, îl impresiona mult mai mult decât aceea a lui Claggart. Vorbește, apără-te!

Acest îndemn nu trezi, însă, la Billy decât o gesticulație stranie și un soi de bolboroseală: uimirea lui în fața unei astfel de acuzații, ce se abătea din senin asupra tinereții lui lipsite de experiență, precum și groaza ce i-o inspira, poate, acuzatorul, îi accentuară defectul de vorbire în așa măsură, încât defectul acesta căpătă pentru moment proporțiile unui mutism convulsiv, în vreme ce capul și trupul, zadarnic încordate într-un deznădăjduit efort de a se conforma îndemnului de a vorbi și de a se apăra, dădeau feței sale expresia unei vestale condamnate, în clipa când, îngropată de vie, începe să se zbată ca să nu se înăbușe.

Deși căpitanul Vere ignorase până atunci betesugul vocal al marinarului, îl ghici numaidecât, deoarece în fățișarea lui îi aminti subit de un strălucit coleg de școală, pe care-l văzuse cândva paralizat de aceeași neputință, tocmai când se ridica să răspundă, primul, la o întrebare grea pusă clasei de către profesor. Apropiindu-se de tânărul

marinar, și punându-i cu blândețe mâna pe umăr, îi vorbea astfel:

— Nu-i nici o grabă, tinere. Ai tot timpul să te gândești. Ai tot timpul. Contrar efectului urmărit, cuvintele astea, rostâte pe un ton atât de părintesc, îl făcură pe Billy, mișcat desigur până-n străfundul sufletului, să întreprindă eforturi și mai disperate de a vorbi, eforturi care sfârșiră prin a-i întări paralizia, dând feței lui expresia unui crucificat. În clipa următoare brațul lui drept țâșni ca o salvă de tun în noapte, iar Claggart se prăbuși pe punte. Fie datorită staturii lui înalte, fie din pricină că o calculase astfel, lovitura de pumn a tânărului atlet izbise din plin în fruntea atât de armonioasă și de inteligentă a maestrului instructor. Acesta căzu cât era de lung, ca o prăjină masivă și, după ce horeai de câteva ori, rămase nemișcat.

— Nefericitele, ce-ai făcut?! murmură căpitanul Vere cu glas stins. Dar mai bine vino-aici și ajută-mă!

Ridică ră amândoi trupul celui căzut, apucându-l de spate, și-i așezară. Trupul firav se supuse, mlădios, dar rămase inert. Era ca și cum ar fi mânuit un șarpe mort. Îl întinseră la loc, pe dușumea. Căpitanul Vere se ridică și, acoperindu-și fața cu o mână, păru la fel de impasibil ca momâia de la picioarele sale. Cântărea, oare, toate implicațiile evenimentului, gândindu-se nu numai la ceea ce trebuia făcut pe moment, ci și la ceea ce trebuie făcut pe viitor?

Își trase încet mâna de pe față: ai fi zis că iese luna dintr-o eclipsă, cu o altă înfățișare decât aceea pe care-o avusese înainte de-a se lăsa învăluită. Atitudinea părintească manifestată până atunci față de Billy, cedase locul disciplinei militare. Căpitanul Vere îi porunci gabierului, pe un ton oficial, să se retragă într-o cabină de la pupa (i-o arată cu degetul) și să rămână acolo până va fi chemat. Billy se supuse mașinal acestui ordin, fără să scoată o vorbă. Atunci, deschizând ușa ce dădea spre dunetă, căpitanul Vere îi porunci plantonului de-afară:

— Trimite pe cineva după Albert!

Când acesta din urmă își făcu apariția, căpitanul îi spuse, nelăsându-l să observe trupul întins pe dușumeaua cabinei:

— Albert, spune-i medicului că vreau să-l văd. Dar tu să nu te-ntorci până nu te chem.

Când apăru medicul, un om cumpănit, grav și cu multă experiență, pe care nimic nu-l putea surprinde, căpitanul Vere păși în întâmpinarea lui, interpunându-se astfel, fără să vrea, între el și Claggart. Dar când medicul își începu salutul de rigoare, căpitanul îl întrerupse:

— Lasă asta, și spune-mi care-i starea omului de colo! și-i arată spre trupul întins pe podea.

Medicul privi într-acolo și, în ciuda stăpânirii sale de sine, avu o ușoară tresărire la neașteptata priveliște. Pe fața lividă a lui Claggart curgea acum, din nări și din urechi, un șuvoi gros de sânge negru. Privirea expertă a medicului îi spuse acestuia că omul din fața lui nu era viu.

-E adevărat, deci? zise căpitanul Vere, observându-l cu luare-aminte. Mă gândeam eu! Dar te rog să verifici.

Drept care, medicul procedă la obișnuitul examen, care nu făcu decât să confirme prima împi'esie. Sincer îngrijorat, medicul îi aruncă superiorului său o privire intens iscoditoare. Dar căpitanul Vere stătea nemișcat, cu mâna la frunte. Deodată, apucându-l de braț pe medic și arătându-i cadavrul, căpitanul exclamă:

— Privește! E osânda dumnezeiască împotriva lui Anania!

Tulburat de nervozitatea căpitanului, nervozitate pe care n-o observase până atunci la acesta, și ignorând cu desăvârșire cele petrecute, prudentul medic își ținu gura, mulțumindu-se să întrebe încă o dată cu privirea ce anume dusesse la o asemenea tragedie.

Dar căpitanul Vere căzuse din nou pe gânduri, redevenind nemișcat. Apoi tresări iarăși, exclamând cu patimă în glas:

-Răpus de un înger al Domnului! Și, totuși, îngerul trebuie să fie spânzurat!

Aceste exclamații pătimase, cu totul lipsite de noimă pentru un om care încă n-avea habar despre cele petrecute, îl descumpăniră și mai mult pe medic. Dar căpitanul Vere, venindu-și parcă în fire, îi povesti pe scurt, cu un glas ceva mai potolit, împrejurările ce duseseră la tragicul eveniment.

— Dar trebuie să ne grăbim, adăugă el. Hai, ajută-mă să-l duc în încăperea aceea.

Și arătă spre cabina din fața aceleia în care-l trimisese pe gabier. Tulburat de această cerere ciudată, care implica dorința, inexplicabilă pentru el, de a păstra taina întregii întâmplări, medicul se resenmă să se supună, neavând încotro.

— Acum, du-te! îi zise căpitanul Vere, pe tonul lui obișnuit. Poți pleca. Voi convoca de îndată o curte marțială. Povestește-le locotenenților ce s-a întâmplat, și roagă-i să-și țină gura. Spune-i și domnului Mordant.

Domnul Mordant era căpitanul detașamentului de infanterie marină. Medicul ieși din cabină plin de temeri și bănuieli. Nu cumva căpitanul

Vere avusese un acces subit de demență? Sau poate era doar o emoție trecătoare, provocată de un eveniment straniu și neobișnuit? Cât despre ideea de a convoca curtea

marțială, medicul socotea că era o idee lipsită de prudență, dacă nu și mai rău. După părerea lui, trebuia să se procedeze la întemnițarea lui Billy Budd, potrivit regulamentului, orice altă măsură urmând să fie amânată până la joncțiunea vasului cu escadra, căci numai amiralul era competent să judece un caz atât de extraordinar. Medicul își aminti de neobișnuita stare de agitație a căpitanului Vere și de exclamațiile lui pătimașe, atât de nepotrivite cu felul său de a fi. Își ieșise, cumva, din minți? Admițând că da, acest lucru era cam greu de dovedit. Ce putea, oare, face el, medicul? E greu de imaginat o situație mai penibilă decât aceea a unui ofițer aflat sub ordinele unui comandant pe care-l bănuiește a fi nu chiar nebun, dar nici în deplinătatea facultăților sale mintale. A discuta ordinele date de comandant ar fi o insolență. A-i opune rezistență, ar fi un act de rebeliune.

Conformându-se ordinului primit, medicul le comunică locotenenților și domnului Mordant cele întâmplate, fără să pomenească nimic despre starea comandantului. Ofițerii se arătară la fel de surprinși și îngrijorați ca și el, împărtășindu-i totodată convingerea că o asemenea situație era de competența amiralului.

Cine-ar putea să traseze într-un curcubeu hotarul exact care desparte violetul de portocaliu? Noi percepem limpede diferența dintre culori, dar nu și locul exact unde una începe a se contopi cu cealaltă. Același lucru se poate spune și despre mintea sănătoasă în raport cu cea bolnavă. În cazurile flagrante, nu încapă nici o îndoială. Dar în anumite cazuri, bănuite a fi de o gravitate ceva mai redusă, puțini oameni s-ar încumeta să tragă o linie precisă de demarcație, în afară de unii experți, care-ar fi dispuși s-o

facă pentru un onorariu. Unii oameni nu s-ar da înapoi de la nimic pentru bani.

Dacă, așa cum bănuise din capul locului medicul, căpitanul Vere era sau nu victima unui acces de demență, îl lăsăm pe cititor să hotărască singur, în lumina faptelor povestite de noi.

Nefericitul eveniment relatat mai înainte nu se putea produce într-o conjunctură mai proastă. El avea loc curând după reprimarea răscoalelor, adică într-o perioadă foarte critică pentru autoritățile navale, când se cerea fiecărui comandant englez să posede două calități rareori compatibile: prudența și severitatea. De altminteri cazul în chestiune era excepțional de grav.

În lanțul încâlcit al împrejurărilor care precedaseră sau însoțiseră evenimentul petrecut pe bordul vasului „Indomitable” și în lumina codului marțial potrivit căruia acest eveniment urma să fie judecat, nevinovăția și culpabilitatea, întruchipate de Claggart și Budd, își schimbaseră de fapt locurile.

Din punct de vedere juridic, aparenta victimă a tragediei era acela care încercase să-i facă rău unui om nepătat; iar din punct de vedere militar și naval, fapta acestuia din urmă constituia, fără doar și poate, o crimă dintre cele mai odioase. Mai mult decât atât: cu cât binele și răul implicate în acest caz ieșeau mai clar la iveală, cu atât mai gravă era răspunderea asumată de un comandant leal, dar neautorizat să judece cazul pe baza lui juridică inițială.

Nu-i de mirare, deci, că în pofida firii lui hotărî te, căpitanul Vere simțea că trebuia să fie și circumspect, nu numai operativ. Înainte de a putea stabili în amănunt măsurile ce se impuneau, și înainte ca ultima dintre aceste măsuri să fie adusă la îndeplinire, el socotea nimerit, având în vedere împrejurările, să se ferească, pe cât posibil, de orice publicitate. Poate că greșea procedând astfel, sau poate că avea dreptate. Un lucru e sigur, și anume, că, mai târziu, avea să fie criticat de unii dintre subalternii săi, în convorbirile lor confidențiale din cabine sau din careul ofițerilor, criticile lor fiind atribuite de către prietenii săi, și mai ales de către vărul său Jack Denton, invidiei profesionale pe care-o inspira „Astralul Vere”. Comentariile astea invidioase nu erau chiar lipsite de temeii. Faptul că păstrase secretul întregii întâmplări, limitând deocamdată cunoașterea ei la locul în care se petrecuse crima, adică la cabina de pe duneță, faptul acesta oferea oarecare analogie cu politica adoptată în tragediile de palat, atât de frecvente în capitala întemeiată de barbarul țar Petru.

Cazul era însă de așa natură, încât căpitanul Vere ar fi fost poate bucuros să amâne luarea oricărei măsuri, în afară de întemnițarea gabierului, până-n momentul când vasul se va fi întors în mijlocul escadrei, căci atunci i-ar fi putut supune amiralului, spre judecată, întreaga situație.

Dar un ofițer adevărat seamănă, în anumite privințe, cu un călugăr adevărat. Acesta din urmă nu-și respectă jurămintele monahale cu mai multă abnegație decât își respectă cel dintâi jurământul de a-și face datoria ostășească.

Simțind că, dacă nu se iau măsuri grabnice, fapta gabierului ar putea ațăța, de îndată ce-ar fi cunoscută pe punți, tăciunii rămași de la incendiul din Nord, căpitanul Vere fu cuprins de un sentiment al urgenței, care înlătură orice alte considerente. Dar deși era un adept zelos al disciplinei, nu-i plăcea autoritatea de dragul autorității. Și nu era câtuși de puțin dornic să se agațe de orice prilej pentru a monopoliza toate riscurile responsabilității morale, în orice caz, nu pe acelea care puteau fi lăsate în seama vreunui ofițer superior, sau împărțite cu egalii sau chiar cu subalternii săi. De aceea era bucuros că decizia lui de a aduce cazul în fața unui tribunal sumar alcătuit din propriii săi ofițeri, rezervându-și lui însuși, ca unuia căruia îi incumba suprema răspundere, dreptul de a prezida și, la nevoie, de a interveni, reglementar sau nereglementar, decizia asta nu contravenea uzanțelor.

În consecință, convocă grabnic o curte marțială, alcătuită din oameni aleși chiar el: primul locotenent, căpitanul detașamentului de infanterie marină și pilotul-șef.

Asociind un ofițer din infanteria marină cu alți doi din flotă, într-un proces intentat unui marinar, comandantul se abătea, poate, de la regula generală. Procedase astfel, însă, din convingerea că ofițerul de armată era un om judicios, înțelept și capabil, poate, să facă față unui caz dificil, cum nit mai întâlnise în experiența lui de până atunci. Dai și față de acest ofițer avea unele rezerve, cunoscându-l ca pe un personaj extrem de bonom, căruia-i plăcea să mănânce și să doarmă bine, ceea ce-l predispunea spre obezitate. Un astfel de om, oricât de curajos ar fi pe câmpul de luptă, nu este, poate, cei mai în măsură să rezolve o dilemă morală cu implicații tragice. Cât despre primul locotenent și pilotul-șef,

căpitanul Vere își dădea, desigur, seama că. În ciuda onestității și a curajului lor încercat în bătălii, inteligența li-era limitată aproape exclusiv la chestiunile marinărești și la exigențele militare ale profesiei lor.

Tribunalul se întruni chiar în cabina în care avusese loc nefericitul eveniment. Cabina asta, care era a comandantului, ocupa întreg spațiul de sub dunetă. În spatele ei, de-o parte și de alta, se aflau două cămăruțe, una transformată vremelnic în închisoare, iar cealaltă în morgă; între ele, se întindea un coridor îngust, dar foarte lung, care mergea paralel cu grinda transversală a vasului. Deasupra se deschidea un luminător nu prea larg, iar la fiecare capăt al coridorului se afla câte un hublou, ce se putea lesne transforma în sabord pentru tunuri de calibru mic.

Totul fiind gata, se trecu grabnic la punerea sub acuză a lui Billy Budd. Căpitanul Vere compăru, firește, ca unicul martor în proces și, ca atare, își abandona provizoriu rangul, menținându-și-l totuși printr-un detaliu în aparență neînsemnat: el își depuse mărturia în partea dinspre vânt a vasului, silind astfel curtea să se instaleze în partea de sub vânt. Căpitanul povesti pe scurt împrejurările care duseseră la acel deznodământ tragic, fără a omite acuzațiile lui Claggart și reacția împricinatului față de aceste acuzații. La sfârșitul depoziției, cei trei ofițeri se uitară surprinși la Billy Budd, ultimul om pe care l-ar fi bănuț în stare de intențione de revoltă ce-i fuseseră atribuite de Claggart, sau capabil să săvârșească o asemenea crimă, pe care, totuși, o săvârșise în chip de nețăgăduit. Primul

locotenent, luând conducerea dezbaterilor, se întoarse spre deținut și-l întrebă:

-Lucrurile s-au petrecut așa cum a spus căpitanul Vere? Da sau nu? Răspunsul veni, cu un glas mai puțin împiedicat decât s-ar fi putut prevedea:

— Căpitanul Vere a spus adevărul. Lucrurile s-au petrecut exact așa cum a spus căpitanul Vere, dar nu așa cum a pretins maestrul instructor. Am mâncat pâinea regelui și sunt credincios regelui.

— Te cred, omule! zise martorul, cu o voce tremurătoare, singurul indiciu al unei emoții altminteri perfect stăpânite.

— Dumnezeu să vă binecuvânteze pentru vorba asta, înălțimea voastră! exclamă Billy, nu fără o ușoară bâlbâială, prăbușindu-se aproape. Dar o nouă întrebare îl sili să-și vină în fire și să se stăpânească.

— Nu, spuse el cu același glas împiedicat, nu exista nici o dușmănie între noi. Nu i-am purtat niciodată pică maestrului instructor. Regret „a murit. N-am vrut să-l omor. Dacă m-aș fi putut folosi de grai, nu l-aș fi lovit. Dar mi-a aruncat în obraz, în prezența comandantului, o minciună îngrozitoare, la care trebuia să răspund și n-am putut răspunde decât lovindu-l. Dumnezeu să m-ajute!

Această mărturisire sinceră și pătimășă a acuzatului îi făcu pe judecători să priceapă întreaga semnificație a cuvintelor care-i nedumeriseră ceva mai înainte, „Te cred, omule!”, cuvinte rostite de singurul martor al tragediei, îndată după ce Billy tăgăduise cu atâta patimă orice intenție sedicioasă.

Fu întrebat apoi dacă știa sau bănuia ceva în legătură cu o anumită agitație (judecătorul voia să spună răscoală, dar evita acest termen), care ar fi cuprins vreo secțiune sau alta a echipajului. Întrucât răspunsul întârzia, curtea atribui această zăbavă defectului de vorbire care amânase sau stânjenise răspunsurile anterioare. Dar acum era vorba de cu totul altceva: întrebarea cu pricina îi amintise lui Billy de discuția lui cu omul de la pupa. Iar repulsia lui instinctivă de a juca un rol care să aducă măcar de departe cu rolul unui denunțator al camarazilor săi, precum și acel primitiv și greșit simț al onoarei, care-l împiedicase deja să raporteze situația, deși era de datoria lui de marinăr leal să raporteze (în caz contrar vexpunându-se la pedeapsa cea mai aspră), aceste sentimente, însoțite de oarba lui convingere că nu exista, de fapt, nici un complot, precumpăniră în sufletul lui Billy Budd. De aceea, răspunsul lui, când în sfârșit veni, fu negativ.

-Încă o întrebare, rosti cu voce gravă și emoționată ofițerul de infanterie marină, intervenind pentru prima oară în dezbateri. Dumneata pretinzi că acuzația maestrului-instructor era mincinoasă. Ei, bine, pentru ce ar fi spus el o

minciună atât de răuvoitoare, dacă nu exista între voi nici o dușmănie, așa cum singur declarați?

Întrebarea asta, care atingea, fără voia ofițerului, o zonă spirituală cu totul inaccesibilă minții lui Billy, îl tulbură pe acesta în așa măsură, încât zăpăceala lui ar fi putut trece, în ochii anumitor observatori, drept o dovadă involuntară a vinovăției sale ascunse. El se sili totuși să răspundă, dar renunță repede la această zadarnică osteneală, aruncând în același timp o privire rugătoare spre căpitanul Vere, ca spre singurul său prieten și sprijinitor. Căpitanul se ridică în picioare și spuse, adresându-se ofițerului care pusese întrebarea:

-Întrebarea dumitale este cât se poate de firească. Dar cum ar putea răspunde la ea acuzatul? sau oricare altcineva, în afara aceluia care zace acolo (și arată spre cabina unde fusese închis mortul). Dar cel întins acolo nu se va ridica să răspundă la chemarea noastră. Iată de ce, întrebarea pusă adineauri nu este, după mine, concludentă. Oricare-ar fi fost motivul ce l-ar fi putut îndemna pe maestrul-instructor, și oricare-ar fi fost cauzele care au provocat lovitura, curtea marțială trebuie să-și concentreze atenția exclusiv asupra consecinței pomenitei lovituri, consecință ce nu poate fi interpretată altfel decât ca un gest al făptașului.

Nepricepând, desigur, întreaga semnificație a acestor cuvinte, Billy întoarse către cel ce le rostise o privire patetic-interogativă, privire asemănătoare, prin expresivitatea-i mută, aceleia pe care ar putea-o arunca un câine de rasă stăpânului său, căutând pe fața lui explicația vreunui gest

ce depășește puterea de înțelegere a neamului câinesc. Vorbele comandantului făcură impresie și asupra celor trei ofițeri, îndeosebi asupra căpitanului de infanterie marină. Ei avură sentimentul că aceste vorbe ascund un tâk neprevăzut, implicând o idee preconcepută a comandantului. În orice caz, ele nu puteau decât să-i agraveze tulburarea manifestată până atunci.

Căpitanul de infanterie marină luă din nou cuvântul, pe un ton sceptic, adresându-se atât colegilor săi, cât și căpitanului Vere:

-Nu se află de față nimeni, vreau să spun nici un membru al echipajului, care să poată arunca vreo lumină, fie ea indirectă, asupra a tot ce mai rămâne misterios în cazul judecat de noi.

— Iată o observație bine gândită, zise căpitanii! Vere. Înțeleg încotro țintiți. Da, există aici un mister, sau, ca să folosesc un termen biblic, „o taină a păcatului vrednică de discuțiile teologilor psihologi. Dar întrucât ne privește pe noi acest lucru, ca membri ai unui tribunal militar? De altfel, orice investigație din parte-ne este cu neputință, din pricină că omul de colo (și arată din nou spre cabina mortuară) a amuțit pe veci. Fapta deținutului, iată singurul lucru pe care trebuie să-l judecăm!

Neștiind cum să răspundă la intervenția comandantului și în deosebi la afirmația repetată în concluzie, ofițerul de infanterie marină se adânci într-o tăcere posacă. Primul locotenent, care își asumase în chip

firesc conducerea dezbaterilor, încă de la început, își luă din nou acest rol, în urma unei priviri imperioase a căpitanului Vere, privire mai eficace decât orice cuvinte. Întorcându-se spre deținut, i se adresă, cu șovăială în glas:

— Budd, dacă mai ai ceva de spus, spune-ne acum!

Tânărul matelot aruncă din nou o privire fugară spre căpitanul Vere; apoi, ca și cum atitudinea acestuia i-ar fi confirmat propria convingere instinctivă, că tăcerea era acum ce! mai înțelept lucru, îi răspunse locotenentului:

-Am spus tot ce am avut de spus, domnule!

Marinarul care stătuse de strajă la ușa cabinei când Billy Budd intrase acolo împreună cu maestrul instructor, și care acum îl păzea pe gabier, primi ordinul de a-l duce înapoi în cabina închisoare. Când împricinatul și paznicul ieșiră, cei trei ofițeri se mișcară, toți deodată, pe scaunele lor, ca și cum s-ar fi eliberat parțial de o tensiune interioară provocată de simpla prezență a lui Billy. Ei începură să se uite unul la altul, tulburați și nehotărâți, deși-și dădeau seama că trebuiau totuși să ia o hotărâre, și asta cât mai grabnic. Cât despre căpitanul Vere, stătea cu spatele la ei, furat pare-se de unul din momentele lui de absență, și se uita printr-un sabord la pustietatea monotonă a mării învăluită de umbrele amurgului. Dar tăcerea prelungită a Curții, sfâșiată rareori de șoaptele scurte și grave ale judecătorilor ce se sfătuiau între ei, sfârși prin a-l încuraja să ia o hotărâre. El se întoarse cu fața spre ei și începu să se plimbe de colo până colo prin cabină, abureând, pentru a

reveni în partea dinspre tribord, puntea înclinată între timp de ruliul vasu lui; fără voia lui, căpitanul simboliza astfel hotărârea de a învinge greutățile, ridicându-se chiar împotriva unor instincte primare la fel de puternice ca vântul și ca marea.

Deodată se opri în fața celor trei ofițeri și, după ce le scrută fețele, rămase o clipă locului, nu atât pentru a-și aduna gândurile, cât parcă pentru a le găsi expresia cea mai adecvată, cea mai în măsură să convingă niște oameni bine-intenționați, dar lipsiți de maturitate intelectuală, oameni cărora era necesar să li se demonstreze anumite principii, socotite axiomatice de către el însuși. Poate că unul din motivele care-i împiedică pe anumiți oameni să ia cuvântul în fața unei adunări populare, este tocmai această reținere interioară.

Când vorbea totuși, ceva din miezul vorbelor lui și din felul cum le rostea, vădea influența unor studii solitare, care modificaseră și temperaseră educația practică a unei cariere active. Acest lucru, laolaltă cu terminologia pe care o folosea din când în când, îndreptățeau oarecum acuzația de pedanterie ce i-o aduceau anumiți colegi de formație pur practică, deși recunoșteau deschis că în flota maiestății-sale nu exista căpitan mai valoros decât „Astralul Vere”.

-Până în prezent, spuse el în substanță, am fost doar un simplu martor. Nu m-aș gândi să adopt acum un alt ton, tonul unui colaborator al dumneavoastră în acest proces, dacă n-aș observa la domniile voastre o neliniște ce vă face să șovăiți, tocmai într-un moment critic, neliniște izvorâtă, desigur, din conflictul dintre simțul datoriei militare și

scrupulele voastre morale, întemeiate pe compasiune. Cât despre compasiune, cum aş putea, oare, să n-o împărtăşesc? Fiind, însă, conştient de datoria mea supremă, lupt împotriva scrupulelor care mi-ar putea slăbi hotărârea. Şi asta, domnii mei, nu pentru că aş încerca să-mi ascund mie însumi faptul că avem de-a face cu un caz excepţional. Privit dintr-un punct de vedere pur speculativ, cazul acesta ar putea fi deferit unui juriu de cazuişti. Dar pentru noi, care nu suntem nici cazuişti, nici moralişti, e un caz practic, pe care trebuie să-l judecăm practic, în conformitate cu legea marţială.

Fiindcă veni vorba de scrupulele dumneavoastră obscure, vă rog să le aduceţi la lumină! Scoateţi-le la iveală, îngăduindu-le să se rostească. Ia să vedem, dacă nu cumva ar putea să fie tălmăcite astfel: Dacă, fără a ţine seama de circumstanţele atenuante, trebuie să considerăm moartea maestrului-instructor drept o crimă a deţinutului, este oare aceasta o crimă capitală, pasibilă de pedeapsa cu moartea? Dar oare adevărata justiţie cere să nu se ţină seama decât de fapta împricinatului? Putem noi, oare, condamna la moarte, printr-un verdict sumar şi ruşinos, pe un semen de-al nostru, nevinovat nu numai în faţa Domnului, dar chiar şi în ochii noştri? V-am tălmăcit bine gândurile? Feţele voastre triste adevăresc spusele mele. Ei bine, şi eu încerc acest simţământ, cu toată puterea. E ceva natural. Dar oare bumbii pe care-i purtăm atestă supunerea noastră faţă de natură? Nu, ci faţă de rege. Cu toate ca oceanul, această icoană neprihănită a Naturii primitive, este stihia în care ne mişcăm şi ne ducem existenţa de marinari, datoria noastră de ofiţeri ai regelui se exercită oare într-o sferă deopotrivă de naturală? Nicidecum. Chiar în clipa când ne-am luat în primire rangul de ofiţeri ne-am pierdut libertatea naturală

de acțiune, în punctele esențiale, înainte de a se declara războiul, suntem oare consultați noi, cei care avem datoria să luptăm pentru că așa ni se ordonă? Dacă se întâmplă ca războiul să întrunească adeziunea noastră, aceasta este o simplă coincidență. La fel și în alte privințe. Și în cazul de față tot așa. Să presupunem că judecata aceasta s-ar încheia printr-o condamnare: nu atât noi înșine, cât legea marțială care operează prin noi, ar fi autorul acestei condamnări. Nu noi suntem răspunzători de legea asta și de asprimea ei. Răspunderea noastră, asumată prin jurământ, rezidă în faptul că, oricât de necruțătoare ar fi legea, noi trebuie totuși să ne conformăm ei și s-o aplicăm.

Dar caracterul excepțional al acestui caz vă zguduie inimile. Și a mea e zguduită. Dar să nu îngăduim ca inimile noastre fierbinți să ne trădeze mintea, care cată să rămână lucidă. Un magistrat cinstit, care judecă, pe uscat, o crimă, se va lăsa oare influențat, la ieșirea din tribunal, de rugămințile și plânsetele vreunei rude îndepărtate a acuzatului? Ei bine, inima, care adesea e partea femeiască a bărbatului, joacă în cazul de față rolul acelei femei plângărețe și, oricât de greu ne-ar veni, trebuie s-o ignorăm.

Căpitanul Vere se opri, priyindu-i cu luare aminte, apoi continuă:

-Ceva din înfățișarea voastră pare a spune că nu numai inima se răzvrătește în voi, ci și conștiința, conștiința voastră intimă. Spuneți-mi, însă, dacă, având în vedere poziția pe care o ocupăm, conștiința asta intimă trebuie sau nu să se plece în fața conștiinței imperiale, întruchipată în codul pe temeiul căruia judecăm?

Cei trei ofițeri se foiră pe scaunele lor, nu atât convinși cât tulburați de toate aceste argumente, care nu făceau decât să le exaspereze conflictul lăuntric. Dându-și seama de acest lucru, căpitanul Vere tăcu o clipă, apoi urmă, pe un ton schimbat:

— Pentru a deveni ceva mai fermi, să recapitulăm faptele. În timp de război, pe mare, un marinar își lovește superiorul în grad, și-l omoară. Independent de efectul ei, lovitura în sine constituie, potrivit legii marțiale, o crimă capitală. De asemenea...

— Da, domnule! îl întrerupse, emoționat, ofițerul de infanterie marină. Într-un anumit sens, așa este. Dar Billy Budd nu intenționase desigur nici să se răzvrătească, nici să ucidă.

— Sigur că nu, bunul meu domn. În fața unui tribunal mai puțin arbitrar și mai milostiv decât o curte marțială, aceasta ar fi o circumstanță foarte atenuantă. Iar la judecata de apoi, acuzatul ar fi achitat. Dar aici? Noi judecăm conform legii privitoare la reprimarea rebeliunii. Un copil nu poate semăna mai mult la chip cu tatăl său, decât seamănă această lege, în spiritul ei, cu războiul care a zămislit-o. Chiar pe bordul acestui vas, aflat în slujba maiestății-sale, există englezi siliți să se bată pentru rege împotriva propriei lor voințe; ba, pe cât ne putem da seama, chiar împotriva conștiinței lor. Ca oameni, unii dintre noi ar putea fi mișcați de atitudinea lor, dar ca ofițeri de marină, ce ne pasă nouă? Iar inamicului îi pasă și mai puțin! El i-ar tăia în bucăți pe toți marinarii noștri, fie ei voluntari sau înrolați cu de-a sila. Iar noi procedăm la fel cu marinarii

inamicului, chiar dacă unii dintre ei împărtășesc poate ura noastră împotriva regicizilor din Directoratul francez. Războiul nu ține seamă decât de fațadă, de aparențe. Iar legea privitoare la reprimarea rebeliunii seamănă, repet, cu războiul care i-a dat naștere. Faptul că Budd a avut sau nu intenția să facă ce-a făcut, nu ne interesează câtuși de puțin. Dar în timp ce, datorită frământărilor voastre, pe care, repet, nu pot decât să le respect, noi prelungim în chip ciudat o judecată ce s-ar cuveni să fie sumară, s-ar putea ca inamicul să apară la orizont și să înceapă o bătălie. Trebuie să acționăm, alegând între aceste două soluții: condamnarea sau achitarea.

-N-am putea oare condamna atenuând totuși pedeapsa? întrebă cu șovăială în glas locotenentul mai tânăr, care vorbea pentru prima oară.

-Locotenente, presupunând că acest lucru ar fi absolut legal în împrejurările de față, gândește-te la consecințele unei astfel de clemențe. Oamenii (adică echipajul) au un bun simț înnăscut, și mai toți sunt familiarizați cu uzanțele și tradiția noastră navală. Cum ar privi ei o asemenea hotărâre? Chiar dacă ați putea să le-o explicați, ceea ce rangul nostru de ofițeri ne interzice, disciplina arbitrară care i-a format încetul cu încetul nu a dezvoltat în ei acel discernământ sensibil care le-ar îngădui să înțeleagă și să distingă. Nu, pentru oamenii aceștia, fapta gabierului, oricum ar fi ea formulată în sentință, va rămâne un omor comis într-o stare de rebeliune flagrantă. Ei știu bine ce pedeapsă se dă pentru o asemenea crimă. Iar dacă pedeapsa nu va fi dată, ei se vor întreba: de ce? Și vor cădea pe gânduri. Știți cum sunt marinarii. Nu credeți că-și vor aminti de recenta răscoală din Nord? Ba bine că nu! Ei nu

ignoră îndreptățită alarmă... mai bine zis panica pe care a provocat-o în întreaga Anglie. Și ar pune pe seama fricii o sentință clementă. Și-ar închipui că dăm înapoi, că ni-e frică de ei, că ne temem să aplicăm riguros legea, așa cum o cer imperios împrejurările, pentru a preîntâmpina izbucnirea unor noi tulburări. Ce rușine ar fi pentru noi o asemenea presupunere din partea lor, și ce lovitură mortală dată spiritului de disciplină! Vedeți, deci, în ce fel mă orientez, cu fermitate, îndemnat de lege și de simțul datoriei. Dar vă implor, prieteni, să nu mă înțelegeți greșit. Împărtășesc sentimentele voastre față de acest tânăr nefericit. Dar dacă el ar ști ce-i în sufletul nostru, cred că ar fi destul de generos ca să ne plângă la rândul-i de milă, pentru greaua povară pe care ne-o pune pe umeri răspunderea noastră de militari. După aceste cuvinte, căpitanul traversă puntea și merse din nou la locul lui de lângă sabord, lăsându-i pe cei trei ofițeri să ia o hotărâre. Aceștia ședeau, tulburați și tăcuți, în cealaltă parte a cabinei. Fiind niște supuși leali, simpli și practici din fire, cu toate că în unele privințe argumentele căpitanului Vere nu-i clintiseră din convingerile lor intime, ei erau lipsiți de capacitatea și chiar de dorința de a contrazice un om pe care-l știau și serios și superior lor atât în ce privește inteligența cât și rangul ocupat în marină. Dar dincolo de influența pe care-o putuseră avea asupra lor unele din cuvintele sale, cel mai mult îi mișcase, probabil, apelul final la instinctul lor de ofițeri navali, precum și imaginea consecințelor practice pe care le-ar fi putut avea, pentru disciplină (având în vedere starea de spirit șovăitoare ce domnea pe-atunci în rândurile flotei) faptul de a nu socoti uciderea violentă a unui superior pe bordul unei nave, drept o crimă capitală pasibilă de o pedeapsă promptă.

Starea lor sufletească semăna mai mult sau mai puțin cu aceea prin care trecuse comandantul fregatei americane „Somers”, în 1842, când se văzuse nevoit să hotărască execuția pe bord a unui aspirant și a doi subofițeri acuzați de a fi pus la cale capturarea vasului. Această decizie, luată pe temeiul unei legi marțiale imitate după legea britanică privitoare la reprimarea răscoalelor, a fost aplicată în timp de pace, și la numai câteva zile înainte ca vasul să ajungă într-un port din patrie. Ea a fost validată și pe uscat, de către o comisie navală de anchetă, convocată ulterior. Acesta este un fapt istoric, pe care-l cităm fără nici un comentariu. E adevărat că situația de pe bordul fregatei „Somers” se deosebea de aceea existentă pe „Indomitable”. Dar sentimentul de urgență, întemeiat sau nu, ara cam același. Un scriitor mai puțin cunoscut spune undeva: „Patruzeci de ani după terminarea unei bătălii, unui noncombatant îi vine ușor să discute despre felul cum ar fi trebuit purtată acea bătălie. Altceva este, însă, să conduci personal o bătălie, învăluit în fumul orbitor al focului ei. Cu atât mai mult se poate spune acest lucru în legătură cu unele situații care, implicând grele probleme practice și morale, fac totuși necesară o acțiune promptă. Cu cât mai deasă e ceața, cu atât mai primejduită-i corabia, care-și sporește viteza cu riscul de a răsturna ceva în cale. Pasagerii care joacă liniștiți cărți în cabinele lor, nici nu bănuiesc ce grele răspunderi poartă pe umeri omul care stă de veghe pe punte, într-un cuvânt, Billy Budd fu găsit vinovat și osândit să fie spânzurat de capul vergei în timpul primului cart din zorii zilei următoare. Dacă n-ar fi fost deja noapte, sentința ar fi fost executată numaidecât, potrivit unui vechi obicei marinăresc. Pe vreme de război, în armată sau în flotă, o sentință de condamnare la moarte pronunțată de către o curte marțială, și, adesea, pe câmpul de luptă, printr-un

simplu semn din cap al generalului este executată imediat după judecată, fără drept de apel.

Căpitanul Vere fu acela care, din proprie inițiativă, îi comunică deținutului hotărârea curții marțiale. În acest scop se duse în cabina unde fusese închis Billy Budd și-i ordonă soldatului ce-l păzea să se retragă pentru câteva clipe.

Nu s-a aflat niciodată ce anume s-a petrecut la această scurtă întâlnire, în afară de comunicarea sentinței. Dar ținând seama de caracterele celor doi bărbați închiși în cabină, amândoi înzestrați din plin cu însușiri omenești dintre cele mai rare, atât de rare încât o minte obișnuită, fie ea cât de cultivată, nici nu le poate concepe, ne îngăduim să facem unele presupuneri. Ar fi fost în spiritul căpitanului Vere să nu-i ascundă nimic condamnatului, să-i mărturisească deschis propria lui contribuție la elaborarea sentinței, precum și motivele ce-l determinaseră. Cât despre Billy, se prea poate să fi primit o astfel de mărturisire, într-un spirit asemănător aceluia care-o făcea. Poate că s-a și bucurat, într-un fel, de părerea bună pe care-o vădea despre el comandantul, mărturisindu-i asemenea lucruri și aducându-i la cunoștință sentința, ca unui om pe care moartea nu-l sperie. Mai mult încă. Poate că, la urmă, căpitanul Vere și-a dat frâu liber unei pasiuni ascunse de obicei sub o înfățișare stoică sau indiferentă. Ca vârstă ar fi putut să-i fie tată lui Billy. Acest auster slujitor al datoriei militare s-a lăsat, poate, în voia simțămintelor primitive ce dăinuie în umanitatea noastră convențională, și l-a strâns la piept pe Billy, așa cum Abraham îl va fi îmbrățișat pe tânărul Isac, înainte de a-l jertfi întru îndeplinirea cruntei porunci. Dar cine-ar ști să spună ce fel de comuniune îi

poate apropia pe doi. Oameni aparținând celui mai nobil cin al măreței Naturi, comuniune rareori sau chiar niciodată dezvăluită acestei lumi ușuratece în împrejurări cât de cât asemănătoare acelor pe care ne-am ostenit să le înfățișăm?! Taina acestei comuniuni rămâne inviolabilă pentru cel care i-a supraviețuit, iar sfânta uitare ce însoțește orice act de mărinimie divină învăluie providențial totul.

Cel dintâi care-l întâlnește pe căpitanul Vere la ieșirea din cabină, fu primul locotenent. Deși om în toată firea, în vârstă de cincizeci de ani, acesta tresări tulburat la vederea feței căpitanului, răvășită o clipă de chinurile ce nu-i cruță nici pe cei mai puternici. În scena pe care o vom descrie îndată, o exclamație a osânditului va arăta că acesta suferea. Mai puțin decât principalul autor al condamnării.

Nararea unui șir de întâmplări care se succed rapid într-un interval foarte scurt poate lua ceva mai mult timp, îndeosebi dacă explicațiile și comentariile par necesare aici-colo pentru o mai bună înțelegere a întâmplărilor povestite. Între momentul intrării în cabină a omului care n-avea să mai iasă viu de-acolo, și a celui care avea să iasă ca un condamnat la moarte, între acest moment și întrevederea secretă evocată adineauri, trecuse mai puțin de un ceas și jumătate. Acest interval fusese totuși îndeajuns de lung pentru a stârni în rândurile echipajului tot felul de presupuneri în legătură cu motivul ce-i făcuse pe maestrul instructor și pe marinar să rămână închiși acolo, căci zvonul ca amândoi intraseră în cabină și nimeni nu-i văzuse ieșind, se răspândise pe punți și pe gabâi: echipajul unui mare vas de război seamănă din acest punct de vedere cu țăranii dintr-un sat, care observă parcă la microscop fiecă mișcare din jurul lor. Iată de ce, când, în toiul celui de-al doilea cart

de după-amiază, pe o vreme destul de senină, sună adunarea, ordin cu totul neobișnuit la această oră, oamenii se cam așteptau să asculte o comunicare extraordinară, în legătură cu absența prelungită a celor doi.

Marea era calmă, iar luna aproape plină, răsărită de curând, arginta contracoverta albă, pe care catargele încremenite și oamenii în trecere pe-acolo aruncau umbre orizontale precis desenate. Soldații înarmați din infanteria marină se înșirară de o parte și de alta a covertei, iar căpitanul Vere, înconjurat de toți ofițerii, le vorbi oamenilor, de la locul său obișnuit. Întreaga lui ținută era în perfect acord cu rangul suprem pe care-l ocupa pe bordul acestui vas.

În termeni clari și concisi, el le povesti ce se petrecuse în cabină, spunându-le că maestrul instructor e mort, că ucigașul lui fusese judecat de o curte marțială și condamnat la moarte, și că execuția va avea loc în cursul primului cart din zorii zilei următoare. Cuvântul rebeliune nu fu rostit. Căpitanul se feri, de asemenea, să se folosească de prilej pentru a face apel la menținerea disciplinei, socotind pe semne că în actualele împrejurări, consecința directă a unui caz de violare a disciplinei va fi un exemplu destul de grăitor.

Veștile anunțate de comandant fură ascultate de mulțimea marinarilor într-o tăcere ce-i făcea să semene cu o congregație de credincioși ascultând predica despre iad a unui pastor calvinist. La sfârșit, totuși, un murmur confuz se stârni printre ei și începu să crească, dar fu înăbușit numaidecât, ca la un semn, de către șeful de echipaj și

ajutoarele sale, ale căror fluier stridente îi trimiseră pe marinarii dintr-un cart la posturile lor.

Cadavrul lui Claggart fu predat câtorva subofițeri ca să-l pregătească pentru funeralii. În legătură cu aceasta, ca să nu mai încărcăm povestea noastră cu detalii secundare, vom spune doar că, la o oră con venabilă, cadavrul maestrului-instructor fu azvârlit în mare cu toate onorurile cuvenite gradului său în marină. Și în această privință, ca și în toate celelalte măsuri oficiale decurgând din tragicul eveniment, au fost respectate întocmai uzanțele. Dacă s-ar fi abătut măcar cu vreo iotă de la aceste uzanțe, fie în cazul lui Claggart fie în cazul lui Billy Budd, aba terea ar fi stârnit comentarii nedorite în rândurile echipajului, întrucât marinarii, îndeosebi cei de pe-un vas de război, sunt cei mai înverșunați adepți ai tradiției.

Din același motiv, orice contact între căpitanul Vere și condamnat încetă după întrevederea lor secretă. De altfel Billy Budd trebui să se supună obișnuitului ritual premergător execuției. El părăsi, sub pază, careul comandantului deși trebuie spus că pentru acest transfer n-au fost luate, cel puțin fii aparență, măsuri de precauție excepționale.

O regulă tacită pe un vas de război este ca oamenii să nu fie lăsați, pe cât posibil, să simtă că ofițerii s-ar teme de ceva rău din partea lor. Cu cât ofițerii se tem realmente de asemenea tulburări, cu atât își ascund teama, nu fără a-și spori, poate, într-ascuns vigilența.

În cazul de față, plantonul pus să-l păzească pe condamnat primise ordinul de a nu lăsa pe nimeni, în afară de capelan, să comunice cu el. Pentru a se asigura respectarea strictă a acestui ordin, fuseseră luate, cu discreție, anumite măsuri.

Pe un vas de război de tip vechi, puntea cunoscută sub numele de „puntea de sus a tunarilor” era acoperită de așa-numita „contracoverță” care era descoperită în cea mai mare parte, cu excepția armamentului de pe ea. În general, pe „puntea de sus a tunarilor” nu vedeai la nici o oră hamacuri: cele ale marinarilor se legănau pe „puntea de jos a tunarilor” și în deosebi pe „puntea-dormitor”, care nu servea numai drept dormitor, ci și ca magazie pentru sacii marinărești; de o parte și de alta a acestei punți se înșirau niște lăzi cât toate zilele, cămăările mobile ale marinarilor. În partea dinspre tribord a „punții de sus a tunarilor”, Billy Budd zăcea sub pază, legat în lanțuri, într-una din nișele formate de tunurile instalate de ambele laturi ale punții. Toate tunurile erau de calibrul cel mai greu cunoscut în acea epocă. Montate pe afeturi masive de lemn, erau împiedicate cu hamuri grele, prinse în niște parâme laterale ce slujeau la scoaterea lor. Tunurile și afeturile, ca și arbiile lungi și vergelele mai scurte fixate deasupra în niște belciuge, erau vopsite în negru, potrivit obiceiului, iar hamurile grele de cânepă gudronată semănau cu uniforme dricarilor. În contrast cu această ambianță funebră, îmbrăcămintea condamnatului, flanelă albă și pantaloni albi de doc (deși albul era mai mult sau puțin pătat), licărea vag în lumina obscură a nișei dintre tunuri, ca o fâșie de zăpadă spălăcită, la începutul lui aprilie, în botul negru al vreunei peșteri de munte. De fapt, tânărul marinăr era ca și învelit într-un lînțoliu, mai bine zis în straietele ce aveau să-i servească drept

lințoliu. Deasupra lui se legănau, fără să-l lumineze prea mult, două felinare de vânt, atârinate de două bârne masive ale punții imediat superioare. Alimentate cu uleiul livrat de furnizorii militari (ale căror câștiguri, cinstite sau nu, sunt, în orice țară, o arvună primită în contul recoltelor morții), aceste felinare pângăreau cu lumina lor pâlpâitoare, de un galben murdar, razele palide ale lunii, ce se zbăteau zadarnic să pătrundă prin sabordurile din care ieșeau țevile bine proptite ale tunurilor. Alte lanterne, atârinate din loc în loc, dezvăluiau unghere și mai întunecoase care, aidoma confesionalurilor sau micilor capele laterale dintr-o catedrală, flancau lunga și larga alee cufundată în umbră, dintre cele două șiruri de tunuri.

Aceasta era puntea pe care zăcea acum Marinarul chipeș. Pe obrajii lui arămii nu se putea vedea nici o paloare: ca să-și piardă culoarea, ar fi trebuit să stea zile-ntregi închis între patru pereți, ferit de vânturi și de soare. Dar în dunga obrazilor, pomeții începuseră să se reliefeze sub pielea bronzată. La oamenii cu inima fierbinte, o experiență fulgerătoare e de-ajuns pentru a devora țesuturile omenești, tot astfel cum focul care mocnește în cala unei corăbii mistuie într-ascuns baloturile de bumbac depozitate acolo.

Culcat între două tunuri, ca într-o menghină a destinului, Billy depășise însă momentul de maximă tensiune al agoniei care-l sfâșia, și care se datora îndeosebi contactului inimii sale tinere și neprihănite cu spiritul diabolic întruchipat în anumiți oameni. Această tensiune nu rezistase influenței tămăduitoare a convorbirii secrete cu căpitanul Vere.

Billy zăcea nemișcat, ca într-o stare de transă. Expresia adolescentină a feței sale îl făcea să semene acum cu un copil adormit în leagăn sub calda lumină a focului din cămin, ale cărui reflexe jucăușe fac să apară și să dispară în chip misterios gropițele din obrajii pruncului adormit. Căci din când în când, prin transa omului legat în lanțuri, o lumina împăcată și senină, izvorâtă din vreo amintire sau din vreun vis fugar, i se așternea pe față și dispărea, pentru a se ivi din nou curând după-aceea.

Găsindu-l în starea asta, capelanul venit să-l vadă îl privi cu luare aminte (după ce se încredința că Billy nu-și dădea seama de prezența lui), apoi se retrase deocamdată, simțind pe semne că nici măcar el, trimisul lui Christos și simbriașul lui Marte, nu putea să-i aducă tânărului condamnat o pace mai adâncă decât aceea zugrăvită pe obrajii săi. Dar spre zori, preotul se întoarce. Iar prizonierul, treaz și conștient acum de cele ce se petreceau în juru! lui, îl zări și-l întâmpină politicos, dacă nu chiar cu oarecare bucurie. În zadar încercă, însă, capelanul să-l aducă pe Billy Budd la o înțelegere religioasă a faptului că, în zori, trebuia să moară. E drept că Billy făcea el însuși aluzie la moartea lui, ca la un eveniment apropiat, dar o făcea cam în felul copiilor, care vorbesc despre moarte în abstract și nu pregetă chiar să se joace de-a înmormântarea, când s-au săturat de alte jocuri.

Și asta, nu pentru că Billy ar fi fost, ca și copiii, incapabil să conceapă ce înseamnă cu adevărat moartea, ci pentru că ea nu-i inspira cătuși de puțin o spaimă irațională, sentiment răspândit mai degrabă în comunitățile civilizate decât în cele așa-zis barbare, mult mai apropiate, în toate privințele, de Natura neprihănită. Căci, precum am

mai spus, Billy era în fond un barbar, întocmai ca strămoșii săi britanici puși să defileze, firește în alte costume, ca niște trofee vii în marșul de triumf al lui Germanicus; și întocmai ca acei barbari mai moderni, oameni tineri desigur, aleși ca exemple din rândurile primilor englezi convertiți, cel puțin formal, la creștinism, pentru a fi duși la Roma (așa cum în zilele noastre pot fi duși la Londra păgânii convertiți pe vreo Insulă depărtată): admărându-le strania frumusețe fizică, atât de diferită de aceea a italienilor fețele roșcate și părul cânepiu cârlionțat, Papa de la Roma exclamase: „Anglii? (adică englezi). Îi numiți anglii pentru că-s așa de angelici?”

Dacă această scenă s-ar fi petrecut ceva mai târziu, s-ar fi putut crede că Papa se gândea la serafimii lui Fra Angelico, dintre care unii, culegând mere în grădina Hesperidelor, au boiul trandafiriu al celor mai frumoase englezoaice.

În zadar încercă inimosul capelan să-i bage în cap tânărului barbar idei despre moarte asemănătoare acelor ce-au fost simbolizate în craniul, în cadranul solar și în oasele încrucișate de pe vechile pietre funerare; la fel de zadarnice fură, pare-se, eforturile lui de a-l câștiga la ideea mântuirii și a Mântuitorului. Billy îl ascultă pe capelan, poate nu atât dintr-o teamă respectuoasă, cât dintr-o anume bună cuviință naturală, întâmpinându-i vorbele cam tot așa cum majoritatea marinarilor din categoria lui întâmpină orice discurs abstract, sau lipsit de contingență cu lumea lor de toate zilele. Acest mod marinăresc de a asculta o predică te duce cu gândul la felul cum pionierii creștinismului, cu miracolele lor transcendente, erau primiți odinioară, pe vreo insulă tropicală, de către așa-zii sălbatici, bunăoară de către tahitienii de pe vremea

căpitanului Cook sau de mai târziu: dintr-o politețe naturală, acești sălbatici superiori ascultau predica, dar nu și-o însușeau. Era ca un dar strecurat în palma unei mâini întinse, ale cărei degete nu vor să se strângă.

Dar capelanul de pe „Indomitable” era un om discret, bun la inimă și plin de bun simț. De aceea, nu stăruia în strădaniile sale. Din îndemnul căpitanului Vere, un locotenent îl pusese la curent cu aproape tot: ce i se întâmplase lui Billy, și cum simțea că inocența poate fi superioară însăși credinței ca zestre vrednică de a-l însoți pe un om la judecata de pe urmă, capelanul se retrase, nu fără părere de rău, și nu fără a săvârși, emoționat, un gest destul de ciudat la un englez, și cu atât mai ciudat la un preot, în împrejurările respective: aplecându-se, el sărută obrazul bălai al semenului său care se făcuse vinovat de încălcarea legii marțiale, și care nu părea să se teamă de viitor, deși nici măcar acum, în pragul morții, nu se lăsa convertit la o dogmă.

Să nu ne mirăm că, dându-și seama de nevinovăția funciară a tânărului marinar, cinstitul preot nu a mișcat nici un deget pentru a împiedica moartea acestui martir al disciplinei militare (iată un gând eretic greu de înăbușit).

Dacă ar fi făcut-o, ar fi fost un gest la fel de zadarnic ca o predică în pustiu; mai mult încă, ar fi însemnat din partea capelanului o depășire îndrăznească a limitelor funcțiunii sale, limite trasate la fel de precis prin regulamentul militar, ca și acelea ale bosmanului sau ale oricărui alt ofițer de marină. Un capelau este purtătorul de cuvânt al Prințului Păcii în oastea lui Marte, zeu! războiului. Ca atare, prezența

lui este la fel de insolită ca aceea a unei flinte pe-un altar, în zi de Crăciun. Atunci, pentru ce se află acolo? Pentru că slujește indirect țelului urmărit de tunuri, pentru că aduce consacrarea religiei celor smeriți, unei instituții care reprezintă, practic, desființarea a tot ce nu se supune forței brutale.

Noaptea, atât de luminoasă pe contracoverță, dar nu și pe punțile inferioare, care semănau cu galeriile suprapuse ale unei mine de cărbuni, noaptea aceea luminoasă trecu. Aidoma prorocuăui Ilie care, mistuindu-se cu caleașca lui în cer, își lepăda mantia deasupra lui Eliseu, noaptea se retrase lăsându-și veșmântul pal în brațele zorilor noi. O lumină sfielnică se ivi'la orizont, acolo unde se întindea lâna diafană a unor cețuri albe. Lumina aceea se lăți cu încetul. Deodată, la pupa răsunară opt bătăi de clopot, cărora le răspunse, la prova, un dangăt și mai puternic: era ora patru dimineața. În aceeași clipă, glasurile argintii ale fluierelor vibrară, chemându-i pe toți oamenii din echipaj să asiste la execuție. Prin bocaportul cel mare străjuit de ghiulele grele, marinarii din cartul de jos se revărsară pe punte, amestecându-se printre cei aflați deja acolo. Ei umplură astfel spațiul. Dintre arborele-mare și arborele-trinchet, inclusiv cel ocupat de încăpătoarea șalupă și de șarpanta neagră în care era fixată, șalupa și șarpanta alcătuind un post înalt de observație pentru băieții de la pulberărie și pentru marinarii mai tineri. Un alt grup, format din numeroși gabieri, se apleca peste balustrada acestui spațios balcon marin, pentru a privi mulțimea adunată jos. Marinarii, fie ei vârstnici sau tineri, tăceau îndeobște; doar câțiva vorbeau în șoaptă. Căpitanul Vere, dominând ca totdeauna cu silueta lui grupul ofițerilor, stătea la marginea dunetei, privind înainte. Chiar sub el, pe covertă, marinarii

militari, îmbrăcați în uniformă, stăteau înșirați la fel ca în timpul proclamării sentinței.

Odinioară, în flota de război, se obișnuia ca execuția prin ștreang a unui marinar condamnat să aibe loc la verga catargului de mizenă. În cazul de față, din motive speciale, fu aleasa în acest scop verga mare. Condamnatul fu adus sub unul din brațele acestei vergi. Capelanul, care-l însoțea, renunță la ritualul obișnuit în asemenea ocazii; cel puțin așa aveau să spună, mai târziu, unii dintre martorii oculari. Îi vorbi, ce-i drept, condamnatului, dar foarte pe scurt, iar adevărata Evanghelie se vădi nu atât în cuvintele preotului, cât în înfățișarea și-n gesturile sale.

Ultimele pregătiri legate de persoana condamnatului fiind făcute în grabă, prin grija a doi dintre oamenii șefului de echipaj, execuția deveni iminentă. Billy stătea în picioare, cu fața spre pupa. În clipa supremă, cuvintele sale, singurele sale cuvinte, rostite fără nici un defect de vorbire, fură acestea: „Dumnezeu să-l binecuvânteze pe căpitanul Vere!”

Aceste cuvinte, atât de neașteptate pe buzele unui om cu ștreangul de gât (un om condamnat formal pentru trădare își trimitea binecuvântarea spre careul de onoare de la pupa), aceste cuvinte, rostite cu glasul limpede-melodios al unei păsări cântătoare în clipa când își ia zborul de pe-o creangă, avură un efect formidabil, sporit și mai mult de frumusețea tânărului marinar, spiritualizată parcă de dureroasele încercări prin care trecuse în ultima vreme.

-Dumnezeu să-l binecuvânteze pe căpitanul Vere! răspunse, într-un glas, ca un involuntar ecou, mulțimea marinarilor străbătuți parcă de-un curent electric. Și totuși, în clipa aceea, desigur că numai Billy era prezent în inimile lor, așa cum era prezent în ochii lor.

La aceste cuvinte, al căror ecou spontan le făcuse să răsune cu atâta putere, căpitanul Vere rămase ne mișcat, țeapăn ca o pușcă în rastelul unui armurier, fie datorită stoicei sale stăpâniri de sine, fie din pricina unei paralizii de moment provocată de șocul emoției.

Corpul vasului revenea tocmai la o poziție normală, din tangajul obișnuit, când semnalul cel de pe urmă fu dat în tăcere, așa cum era prevăzut. În aceeași clipă lâna diafană care spânzura la orizont fu străpunsă de o rază blândă, întocmai ca într-o viziune mistică a Mielului Domnului, iar Billy sui, urmărit de mulțimea fețelor întoarse spre el; și suind, primi din plin în obraji lumina trandafirie a zorilor.

Spre uimirea tuturor, făptura legată, ajunsă la capătul vergii, rămase parcă încremenită, fără a vădi vreo altă mișcare decât aceea pe care i-o imprima deplasarea vasului, mișcare de o rară măreție când e vorba de-un vas de război, care plutește pe-o mare calmă, cu încărcătura lui de tunuri grele.

O digresiune.

Câteva zile mai târziu, la popotă, trezorerul, un bărbat cam rumen și rotofei, mai priceput în materie de

contabilitate decât în materie de filosofie, îi spuse medicului în legătură cu ciudăţenia menţionată adineauri:

-Ce dovadă grăitoare a puterii de voinţă!

Medicul, un lungan uscăţiv şi posac, înzestrat cu un spirit caustic folosit cu discreţia omului ce încearcă să-şi compenseze prin politeţe firea ursuză, îi răspunse:

-Scuză-mă, domnule trezorier, dar într-o execuţie atât de ştiinţific condusă ca aceea a lui Budd – căci eu însumi am primit ordinul s-o dirijez, orice mişcare a corpului spânzurat indică, după ce s-a produs suspensia totală, un spasm mecanic al sistemului muscular. Iată de ce, absenţa unei astfel de mişcări nu poate fi atribuită aşă-zisei puteri de voinţă, cum o numeşti dumneata, în mai mare măsură decât poate fi, să mă ierţi, atribuită unui cal-putere.

— Bine, dar spasmul muscular, despre care vorbeşti, nu este, oare, mai mult sau mai puţin invariabil în asemenea cazuri?

— Se-nţelege ca da, domnule trezorier.

— Atunci, stimate domn, cum îţi explici absenţa spasmului în cazul de

faţă?

— Domnule trezorier, e limpede că noi amândoi vedem în chip diferit singularitatea acestui caz. Dumneata ți-l explici prin ceea ce numești puterea de voință

— Un termen care nu figurează în vocabularul științei. Cât despre mine, n-am pretenția de a-l explica într-un fel sau altul, în actualul stadiu al cunoștințelor mele. Chiar dacă am admite ipoteza că, la primul contact cu funia, activitatea inimii lui Budd, intensificată de o emoție paroxistică, a conținut brusc, întocmai ca un ceasornic al cărui arc se rupe când îl învârtești prea repede până la capăt ei bine, chiar în această ipoteză, cum ar putea fi explicat fenomenul ce s-a produs ulterior?

— Admiți, așadar, că absența unor mișcări spasmodice era ceva anormal?

— Domnule trezorier, era ceva anormal în măsura în care era un fenomen a cărui cauză ne scapă deocamdată.

— Spune-mi, însă, dragul meu domn, stăruiești celălalt, cu încăpățănare, dacă moartea marinarului a fost provocată de ștreang, sau s-a datorat unui soi de eutanasiu (*cuvânt de origine greacă: moarte fără dureri*)?

— Eutanasiu, domnule trezorier, e ceva în genul puterii de voință, mă îndoiesc de valoarea științifică a acestui termen. Scuză-mă, dar e un cuvânt fantezist și totodată metafizic, pe scurt, un cuvânt grecesc. Dar, adăugă medicul schimbând brusc tonul.

— Mă așteaptă în infirmerie un bolnav pe care n-aș vrea să-l las în grija asistenților mei. Te rog să mă ierți.

Și spunând acestea, se ridică de la masă și părăsi, ceremonios, popota. facerea care domnise în momentul execuției, prelungindu-se și câteva clipe după aceea, tăcere subliniată de clipocitul valurilor ce izbeau în coca vasului, sau de fluturarea vreunei vele, în timpul cât ochii timonierului priveau în altă parte, tăcerea asta sfârși prin a fi sfâșiată de un sunet greu de redat în scris. Oricine a auzit huietul unui torent umflat deodată de îmbelșugatele ploi din munții de la tropice, ploi pe care câmpia nu le cunoaște, oricine i-a auzit primul murmur înăbușit cu care se prăvale peste râpile păduroase, își poate face o idee despre pomenitul sunet. Părea să vină de departe, căci suna vag ca o șoaptă, și cu toate astea izvora de foarte aproape, și anume din mulțimea oamenilor buluciți pe puntea descoperită a vasului. Fiind nearticulat, semnificația lui era îndoielnică, deși părea să indice una din acele capricioase schimbări de atitudine sau de simțire, caracteristice mulțimilor de pe uscat; în cazul de față avea, poate, semnificația unei retractări amare a involuntarului ecou pe care marinarii îl făcuseră binecuvântării rostite de Billy Budd. Dar înainte ca murmurul să se poată preface în strigăt, fu întrerupt de un ordin strategic, cu atât mai imperios cu cât venea pe neașteptate:

— Bosman, toată lumea jos la tribord! Ai grijă să plece toți la posturile lor!

Stridente ca țipetele pescărușilor, fluierăturile bosmanului și ale ajutoarelor sale străpunseră acel murmur

surd și amenințător, spulberându-l; iar mulțimea, supunându-se mecanismului disciplinei, își înjumătăți rândurile. Cât despre cei care rămaseră, mai toți fură puși numaidecât la diferite munci, ca de pildă arimarea vergilor, munci dintre cele pe care orice ofițer de bord le poate lesne născoci în caz de nevoie.

După o sentință de condamnare la moarte pronunțată pe mare, de către o curte marțială, toate măsurile luate se caracterizează printr-o promptitudine vecină cu panica, deși se silește să pară calmă. Ffamacul lui Billy fiind deja umplut cu plumb și pregătit pentru a-i sluji drept cosciug de pânză, ajutoarele meșteruluivelier intrară grabnic în acțiune, pentru a-și face datoria de ciocli nautici. Când totul fu gata, se dădu din nou ordinul ca echipajul, risipit între-timp, să se strângă pe punte, de data aceasta pentru a asista la funeralii.

Nu e nevoie să descriem în amănunt această ceremonie finală. Vom spune doar că, în clipa când scândura înclinată și-a slobozit încărcătura în mare, s-a auzit din nou un murmur omenesc straniu, contopit acum cu alte sunete nearticulate, scoase de niște păsări marine uriașe, atrase de plescăitul făcut de hamacul greoi aruncat în apă. Păsările astea zburară atât de aproape de bord, încât oamenii putură auzi scârțâitul aripilor osoase. În timp ce vasul, mânat de briza ușoară, lăsa în urmă locul funebru, păsările continuau să se rotească în juru-i, desfășurându-și umbrele mișcătoare ale aripilor și cârâind de zor, ca-ntr-un fel de requiem păsăresc.

Pentru niște oameni atât de superstițioși, cum erau marinarii pe vremea aceea, mai ales cei de pe-un vas de război, pentru niște oameni care, cu puțin înainte, priviseră minunea trupului rămas nemișcat al spânzuratului azvârlit acum în mare, pentru asemenea oameni rotirea păsărilor căpăta o semnificație de loc prozaică, deși se explica, pur și simplu, prin lăcomia animalică trezită de apropierea prăzii. O mișcare incertă se stârni printre ei, provocând oarecare debandadă. Aceasta fu, însă, îngăduită doar o clipă: deodată se auzi toba, care bătea de cel puțin două ori. Pe zi, pentru a-i chema pe oameni la datorie, și care avea acum un sunet deosebit de imperios. Disciplina militară prelungită dezvoltă la omul de rând un soi de reflex al supunerii, a cărui manifestare promptă în auzul unei comenzi oficiale seamănă cu un gest instinctiv.

Bătăile de toba îi făcură pe marinari să se împrăștie, mai toți înșirându-se de-a lungul bateriilor de pe cele două punți acoperite. Acolo, potrivit obiceiului, servanții luară în tăcere poziția de dreptți lângă tunurile lor. La timpul convenit, primul ofițer, stând cu sabia sub braț, la postul său de pe covertă, primi pe rând rapoartele locotenenților care conduceau diferitele secțiuni ale bateriilor. După ce le auzi pe toate, primul ofițer îi prezentă comandantului o sinteză a acestor rapoarte, salutându-l reglementar.

Întreg acest ritual urmărea să umple timpul oamenilor, căci toba bătuse cu un ceas înainte de sorocul obișnuit. Faptul că o asemenea abatere de la programul obișnuit fusese autorizată de către căpitanul Vere, care trecea drept un adept zelos al ordinii celei mai stricte, dovedea că în sinea lui el era convins de necesitatea unor măsuri excepționale în legătură cu starea de spirit a oamenilor săi,

chiar dacă o socotea „temporară”. „Pentru neamul omenesc, spunea el adesea, formele, formele armonioase sunt totul. Acesta e tâlcul ascuns în legenda ce-l arată pe Orfeu vrăjind cu lira lui fermecată sălbăticiunile pădurii.” Căpitanul încerca acum să aplice această regulă într-o situație care era consecința directă a procesului de destrămare a formelor, ce avusese loc în Canalul Mânecii.

La neobișnuitul apel, răspunseră toți membrii echipajului, așa cum făceau în mod normal. Fanfara de pe covertă execută un marș; după care capelanul ofiție obișnuita slujbă de dimineață. Apoi, toba sună retragerea.

Sub influența muzicii și a ritualului bisericesc, pus în slujba disciplinei militare și a războiului, oamenii se risipiră liniștiți la posturile ce le reveneau când nu stăteau lângă tunuri.

Între timp, se luminase de ziuă de-a binelea. Lâna străvezie de la poalele cerului dispăruse, absorbită de același soare care-o făcuse să strălucească. Iar văzduhul era limpede și senin, ca un bloc de marmoră albă, care se odihnește în curtea unui cioplitor.

Simetria formală realizabilă în ficțiunea pură nu este chiar atât de ușor de obținut într-o narațiune care, prin însăși natura ei, are de-a face mai mult cu faptele decât cu lucrurile închipuite. Adevărul spus pe față are totdeauna muchii frânte; iată de ce, finalul unei astfel de povestiri nu poate avea perfecțiunea ornamentelor care încununează o construcție arhitectonică.

Ceea ce s-a întâmplat cu Marinarul chipeș în anul mării răscoale a fost descris cu fidelitate. Dar deși povestea propriu-zisă se încheie odată cu viața lui, nu strică să adăugăm și un soi de epilog. Trei scurte episoade vor fi de-ajuns.

În perioada Directoratului, când au fost rebotezate navele care alcătuiseră flota monarhiei franceze, vasul de linie „St. Louiset” a primit numele de „Ateistul”. Un asemenea nume, ca și alte câteva dintre cele noi date vaselor din flota revoluționară, proclama cutezanța păgână a puterii stăpânitoare și (deși nu aceasta fusese intenția urmărită) era cel mai potrivit nume ce se putea da unui vas de război, mult mai potrivit, dacă stăm să ne gândim, decât „Prăpădul”, „Erebus” (Infernul) și alte asemenea nume date unor vase de luptă.

Întorcându-se la escadră după misiunea în timpul căreia s-au petrecut evenimentele povestite mai sus, „Indomitable” s-a întâlnit cu „Ateistul”. A urmat o luptă, în cursul căreia căpitanul Vere, tocmai când încerca să abordeze vasul inamic pentru a-și trimite oamenii la atac peste parapete, a fost atins de un glonte tras prin hubloul cabinei principale a „Ateistului”. Grav rănit, s-a prăbușit pe punte și a fost dus în cală, unde mai zăceau câțiva dintre oamenii săi. Primul locotenent luă comanda vasului. Sub conducerea lui, vasul inamic fu capturat în cele din urmă și, deși foarte avariat, fu adus, printr-un fericit concurs de împrejurări, până la Gibraltar, port englezesc situat nu departe de locul bătăliei. Acolo, căpitanul Vere fu debarcat împreună cu ceilalți răniți. El zăcu timp de câteva zile, apoi își dădu sufletul. Din nefericire, muri prea devreme pentru a mai apuca bătălia Nilului și victoria de la Trafalgar. Omul

acesta, care, în ciuda filosofiei sale austere, nutrise poate cea mai secretă dintre pasiuni, ambiția, nu avea să ajungă niciodată la deplinătatea faimei.

În pragul morții, pe când zăcea sub influența unui balsam miraculos care, potolind durerea fizică, acționa în chip tainic asupra resorturilor mai subtile ale omului, el începu să murmure: „Billy Budd, Billy Budd”, vocabule ininteligibile pentru infirmierul ce-l îngrijea. Faptul că vorbele astea nu erau expresia unei remușcări, reieși limpede din ceea ce infirmierul îi spusese ofițerului de infanterie marină de pe „Indomitable”; ca unul care, dintre toți membrii curții marțiale, se împotrivise cel mai mult sentinței de condamnare la moarte, ofițerul știa prea bine cine era Billy Budd, dar n-avea să spună nimănui nimic.

Câteva săptămâni după execuție, printre alte știri tipărite la rubrica „Vești din Mediterana” într-o publicație săptămânală scoasă pe vremea aceea de către autoritățile navale, apăru o dare de seamă asupra celor întâmplate. Darea de seamă părea îndeobște să fi fost scrisă de un om de bună credință, deși intermediarul care-i adusese la cunoștință faptele se bizuise în parte pe niște zvonuri ce denaturau și chiar falsificau într-o oarecare măsură aceste fapte.

Iată ce scria în darea de seamă: „În cea de-a zecea zi a lunii trecute, un deplorabil eveniment s-a petrecut pe bordul vasului maiestății sale „Indomitable”. John Claggart, maestrul-instructor al echipajului, descoperind printre mateloții de rând un început de complot, pus la cale de un anume William Budd, a fost înjunghiat de către acesta cu

un pumnal, tocmai când îl trăgea la răspundere în fața comandantului.

Fapta și arma folosită pentru a o săvârși, indică îndeajuns de limpede că răzbunătorul asasin, deși înrolat în marină sub un nume englezesc, nu era englez, ci unul dintre acei străini care adoptă nume englezești de împrumut, și care au fost primiți în mare număr în marină, datorită necesităților excepționale ale Flotei.

Gravitatea crimei și adâncă ticăloșie a criminalului devin și mai evidente dacă ne gândim la caracterul victimei, un om de vârstă mijlocie, respectabil și discret, aparținând tagmei subofițerilor, de care, precum prea bine știu ofițerii, atârnă în bună măsură puterea de luptă a flotei majestății sale. Avea o funcție de răspundere pe cât de grea „pe atât de ingrată, dar și-o exercita cu un devotament sporit de puternicul său sentiment patriotic. În cazul de față, ca și în numeroase alte cazuri existente în zilele noastre, caracterul nefericitei victime dezmente categoric, dacă mai era nevoie, sumbra afirmație atribuită răposatului Dr. Johnson, că naționalismul ar fi ultimul refugiu al ticăloșilor.

Criminalul a plătit pentru crima lui. Promptitudinea pedepsei s-a dovedit salutară. Pe bordul vasului majestății sale „Indomitable” nu mai există nici un temei de neliniște.”

Articolul acesta, apărut într-o publicație de mult dată uitării, este singura mărturie, rămasă în analele omenirii, pentru a arăta ce fel de oameni au fost John Claggart și Billy Budd.

Tot ce se întâmplă pe bordul unui vas rămâne multă vreme gravat în memoria oamenilor. Orice obiect legat de vreun incident petrecut pe bord, e transformat într-un adevărat monument. Verga de care-a fost spânzurat gabierul a rămas câțiva ani în central atenției marinarilor. Ea a fost urmărită apoi pe șantierelor navale, iar de-acolo din nou pe vas, și n-a fost lăsată în pace nici atunci când n-a mai rămas din ea decât o gioarsă aruncată la fier vechi. Pentru marinari, o bucățică din verga aceea era ca o așchie din sfânta cruce. Deși ignorau dedesubturile tainice ale tragediei, și nu se gândeau că Billy fusese condamnat doar din punctul de vedere al justiției navale, ei simțeau instinctiv că un om ca el era incapabil să se răzvrătească sau să comită, cu bună știință, o crimă. Își aminteau de imaginea tânărului Marinar chipeș, de fața lui niciodată sluțită de vreun rânjet sau de vreuna din acele grimase mai subtile care purced dintr-o inimă deprinsă cu ticăloșia. Această imagine despre el fusese desigur accentuată de moartea lui Billy, o moarte atât de misterioasă în unele privințe. Pe punțile de pe „Indomitable” stima generală cu care era privit caracterul lui, de o inconștientă simplitate, avea să-și găsească o expresie naivă în gura unui alt gabier, coleg de cart cu Billy Budd, și înzestrat cu un har poetic necontrafăcut, cum au adesea unii marinari. Măinile lui smolite au scris câteva stihuri care, după ce-au circulat un timp în rândurile echipajului, au ajuns chiar să fie tipărite pe hârtie proastă, la Portsmouth, sub forma unei balade. Titlul acesteia a fost dat de însuși marinarul cu pricina.

BILLY ÎN CĂTUȘE

19 aprilie 1891

Capelanul intră-n colțul singuratic

Și-ndoindu-și șira, prinde-a se ruga

Pentru mine, Billy Budd, și pentru

Cei de-un fel cu mine. Dar priviți colea:

Raza lunii trece prin hublou și-ascute

Arma caraulei, velele-argintând.

O să moară însă-n zori, cu Billy-odată,

Când se va preface , așa curând!

Într-o salbă mândră de mărgăritare

Atârnată colo sus, pe verga mare,

Mândră ca cerceul dăruit de mine

Prea frumoasei Molly, fata din Bristol.

Sus pe verga mare au să mă anine!

Totu-i gata! Mâine-n zori o să mă scol

Ca să urc pe vergă, cu stomacul gol!

Poate c-au să-mi deie, totuși, un pesmet

Și vreo băutură, ca pentru plecare!

Întorcându-și capul, cine știe cine

O să mă înalțe în spânzurătoare!

Fluiere, firește, n-au să sune, poate

E-o părere numai, iar acestea toate

Nu-s decât un vis!

— Au cine o să-mi taie funia?

În valuri o să fiu zvârlit?

Sună oare toba, iar eu nici n-aud?

Donald, pare-mi-se, mi-a făgăduit

C-o să stea în preajma scândurii, ca până

Voi cădea-n adâncuri, să mai strâng o mână!

Vasăzică, mort ești, bietule matroz!

Îmi aduc aminte de obrazii roz

Ai lui Taff, velșmanul, când s-a scufundat.

Eu, însă-n hamacu-mi am să fiu legat,

Și-azvârlit în hăul fără fund.

Simt parcă Somnul cum mă-ncearcă.

Hai, planton, slăbește-mi lanțurile grele

De la mâini, și-n apă zvârle-mă ușor,

Căci mi-e somn, și-n alge, iată, mă-nfășor,

Lunecând cu ele...

SFÂRȘIT